

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Hur tar vi emot våra nyanlända elever?

En studie över synen på kunskap och lärande i direktiv och styrdokument, samt i lokal praktik gällande nyanlända elevers introduktion till det svenska samhället och skolan.

Av: Nadia El Ayt

Inriktning: social och kognitiv pedagogik
LAU350
Examensarbete, Vt 2007
Handledare: Nina Gren
Rapportnummer: VT07-2450-04

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng/ 61-80 poäng

Titel: Hur tar vi emot våra nyanlända elever? En studie över synen på kunskap och lärande i direktiv och styrdokument, samt i lokal praktik gällande nyanlända elevers introduktion till det svenska samhället och skolan.

Författare: Nadia El Ayt

Termin och år: 9, 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Nina Gren

Examinator: Håkan Thörn

Rapportnummer: VT07-2450-04

Nyckelord: Nyanlända elever, introduktion, svenska som andraspråk

Sammanfattning:

Syftet med examensarbetet har varit att genom direktiv och styrdokument gällande nyanlända elevers introduktion till det svenska samhället och skolan, samt genom lokal praktik

undersöka vad för slags syn på lärande och kunskap som framträder och förmedlas.

Undersökningsmetoden som valts har dels varit att analysera befintliga dokument samt att

göra kvalitativa intervjuer och sedan analysera vad som framkommit i dessa. Rapporter och

annan litteratur inom det aktuella området utgör även en grund i besvarandet av syftet.

Det som har framkommit i direktiv och dokument och som intervjuerna även bekräftar är att elevens individuella behov och förutsättningar idealt *ska* prioriteras och att den främsta nyckeln in till det svenska samhället och skolan anses vara att behärska det svenska språket. Det är en viss nivå av kunskap och lärande som ska uppnås för att eleven/ barnet ska kunna vara en del av kollektivet i skolan eller i samhället. Trots att lärandet ska vara individanpassat är det fortfarande eleven och barnet som ska prestera för att kunna ta del av den större gemenskapen i skolan eller kollektivet. Det betyder att det är *individ* som ska anpassa sig till rådande kultur och mönster som gäller i skolan eller i samhället. Det finns en direkt motsägelse i faktumet att skolan skall vara individanpassad samtidigt som det ställs krav på måluppfyllelse, där alla elever ska anpassas till rådande system. Detta framgår mycket tydligt då det gäller de nyanlända eleverna i den svenska skolan.

I dagens mångkulturella skola är kunskaperna kring undervisning och introduktion för elevgruppen nyanlända elever mycket relevanta och viktiga. Det är av allra högsta vikt att alla lärare ska få ta del av dessa kunskaper för kunna att möta denna elevgrupp, på ett så bra sätt som möjligt i strävan mot *en skola för alla*.

Innehållsförteckning

1 Bakgrund

1.1 Inledning/problempresentation.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Ordförklaringar.....	2
1.4 Upplägg/ disposition.....	2

2 Metod

2.1 Val av metod.....	3
2.2 Bakgrund till undersökning och metodval.....	3
2.3 För och nackdelar med metod.....	4

3 Teoretiskt ramverk

3.1 Presentation av teoretiskt ramverk.....	6
3.2 Övergripande perspektiv.....	6
3.3 Andraspråksperspektiv.....	8
3.4 Specialpedagogiskt perspektiv.....	9

4 Resultatredovisning

4.1 Nationella utvärderingar och direktiv

4.1.1 Utvärderingar om nyanlända elever.....	10
4.1.2 Direktiv och styrdokument gällande nyanlända elevers introduktion och undervisning.....	13
4.1.3 Förslag på nationell strategi	15
4.1.4 Styrdokument (skollag, Lpo 94, grundskoleförordningen).....	16
4.1.5 Kursplan i svenska som andraspråk.....	17

4.2 Lokalt mottagande

4.2.1 Introduktionsenheten för flyktingbarn.....	17
4.2.2 Lokalt dokument.....	18
4.2.3 Bakgrund till del 2.....	18
4.2.4 Intervju 1.....	19
4.2.5 Intervju 2.....	22
4.2.6 Intervju 3.....	24
4.2.7 Intervju 4.....	27

5 Slutdiskussion

5.1 Lärande och kunskap ur ett samhälleligt perspektiv.....	30
5.2 Lärande och kunskap på skola x.....	31
5.3 Avslutande ord.....	32

Bilaga 1 Intervjufrågor.....	33
-------------------------------------	----

Bilaga 2 Lokalt dokument på skola x.....	34
---	----

Bilaga 3 Svenska som andraspråkskursplan.....	35
--	----

Referenslista	38
----------------------------	----

1 Bakgrund

1.1 Inledning/ Problempresentation

I dag räknas vårt svenska samhälle som ett mångkulturellt/ mångetniskt samhälle med flera olika grupper med olika etniska härkomster. Vissa geografiska områden och stadsdelar tar emot fler nyanlända personer än vad andra områden gör, vilket betyder att även skolorna i dessa områden ser ut på samma sätt. Våra skolor speglar det samhälle och närområde vi har, så som stadsdelen ser ut gällande etnisk och kulturell mångfald, så ser också skolan ut. Ofta tillämpas närhetsprincipen, vilket betyder att den närmsta skolan från hemmet är den skola som ens barn går i. Detta betyder att det finns en direkt koppling mellan skolan och det område skolan är placerad i.

För mig som blivande lärare anser jag att det är av allra högsta vikt att ha en inblick i hur det faktiskt ser ut och fungerar på skolor som har en stor andel nyanlända elever. Hur ser introduktionen av nyanlända elever ut på skolor med stor etnisk mångfald? Hur väljer man att lösa ”integreringsprocessen” på dessa skolor? I lärarutbildningen har vi inte fått någon undervisning som riktar sig just mot denna elevgrupp, vilket egentligen borde vara en självklarhet då det förmodligen är många av oss som kommer att jobba på en sådan skola. Jag har läst inriktningen social och kognitiv pedagogik som inriktar sig på att förbereda oss lärare att arbeta med elever som är i behov av särskilt stöd och heller inte där är denna elevgrupp uppmärksammas i litteratur eller i föreläsningssammanhang. I år har myndigheten för skolutveckling sammanställt ett förslag till en nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar. Det är framförallt på grund av att det i olika rapporter visat sig att gemensamma direktiv fattas och efterfrågas. Detta vittnar om att undervisning för nyanlända elever är ett högaktuellt ämne.

Det vi vet med säkerhet är att alla barn och ungdomar i Sverige har rätt till en likvärdig utbildning.

I skollagen kan man läsa:

Alla barn och ungdomar skall oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform var likvärdig, varhelst det anordnas i landet...i utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd. (kap. 1 § 2)

Vad innebär egentligen en likvärdig utbildning för nyanlända elever som har så pass olika sorters bakgrund och kunskap med sig?

Mitt intresse för nyanlända elever och deras undervisningssituation har väckts på grund av att jag under de senaste vfu-perioderna gjort min vfu på en skola (årskurs: 5-9) där ca 95 procent av eleverna är första eller andra generationens invandrare. Den här skolan är belägen i en förort till Göteborg. Stadsdelen tar emot många nyanlända personer från olika delar av världen och således gör också skolorna i området. Vad jag har förstått, bland annat, under mina vfu-perioder är att olika skolor gör på olika sätt gällande mottagandet och undervisningen av nyanlända elever, vilket jag tycker är intressant. På vissa skolor har man s.k. förberedelseklasser som innebär att alla nyanlända elever går i en och samma klass under en period för att sedan slussas ut i ordinarie klass efter en tid. Den skola som jag har gjort min vfu på har valt att inte ha kvar förberedelseklasser längre. Eleverna tas nu istället emot av en verksamhet som arbetar med en- till- en- undervisning, vilket betyder att det är en pedagog som sitter med en elev och har undervisning för henne eller honom. Det som också då blir

intressant är varför skolan valt att lösa det på det sättet gällande undervisningen av nyanlända elever? Finns det några gemensamma direktiv gällande arbetssätt?

Innan eleverna kommer till skolan har de varit en tid i en annan verksamhet ("mottagningen", fiktivt namn). Denna verksamhet hör inte till skolan egentligen utan är en fristående verksamhet som tillhör kommunen. Skolan och ovan nämnd verksamhet har en dialog vid "överlämningen" av eleverna. Då väcks ytterligare en fråga och den är varför har stadsdelen valt att starta en sådan verksamhet och hur fungerar den? Finns det några direktiv som säger att en sådan här verksamhet bör/ska finnas för nyanlända elever?

Sammanfattningsvis är jag intresserad av att undersöka om det finns någon gemensam grundsyn på lärandet gällande nyanlända elever och deras undervisning. Vad indikerar styrdokumentet? Hur tar det sig i sådana fall uttryck i verksamhet? Vad har man för syn på lärandet på en mångkulturell skola?

1.2 Syfte

Att genom direktiv och styrdokument, samt lokal praktik undersöka vad för slags syn på lärande och kunskap som framträder och förmedlas gällande nyanlända elevers introduktion till det svenska samhället och skolan.

Frågeställningar

Hur ser de direktiv ut som finns gällande introduktion och undervisning av nyanlända elever på nationell och regional/ lokal nivå?

Hur ser undervisningen ut för nyanlända elever på skola X?

Varför har man valt ett sådant arbetssätt och vilka för- respektive nackdelar finns det med verksamheten?

1.3 Ordförklaringar

Nyanländ elev: Barn i skolpliktig ålder som är antingen flykting, asylsökande, familjeanknytning eller EU- medborgare (Introduktionsenheten för flyktingbarn).

Flykting: Person som har fått uppehållstillstånd i Sverige för att man har ett behov av skydd (ibid.).

Asylsökande: Utlänning som själv söker sig till ett land och där uppger sig vara i behov av skydd (asyl) men som ännu inte fått sin ansökan avgjord (ibid.).

Familjeanknytning: En person som kan bevisa att han eller hon har bott tillsammans med en släkting som är bosatt i Sverige och har ett beroende- förhållande till denne (ibid.).

Förberedelseklass: Förberedelse för en skoltillvaro i en vanlig klass (Myndigheten för skolutveckling)

Modersmålsundervisning: Undervisning i modersmål består av två delar: undervisning för eleven i modersmålet som ämne och studiehandledning (Göteborgs stad, språkenheten).

Studiehandledning: Handledning på modersmålet i ett eller flera ämnen som barnet behöver hjälp med (ibid.).

1.4 Upplägg/ disposition

I metoddelen beskrivs valet av metod, bakgrund till undersökningen och metodvalet samt för och nackdelar med metoden som ligger till grund för arbetet.

I det teoretiska ramverket presenteras det sociokulturella perspektivet i stora drag och ett andraspråksperspektiv samt ett specialpedagogiskt perspektiv.

I resultatredovisningen går jag igenom delar av rapporter som gjorts gällande nyanlända elever och deras undervisning. I år har myndigheten för skolutveckling sammanställt ett förslag till en nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar. Det är framförallt på grund av att det i olika rapporter visat sig att gemensamma direktiv fattas och efterfrågas. Förslaget på den nationella strategin sammanfattas i resultatdelen.

I resultatredovisningen går jag också igenom de direktiv som finns gällande introduktionen av nyanlända barn och ungdomar men även vad som står i skollag, läroplan, grundskoleförordningen och även i kursplanen för svenska som andraspråk. Efter det följer en redovisning av vad som framkommit i de intervjuer jag gjort. Intervjuerna redovisas var och en för sig och återföljs av en sammanfattning. I dessa intervjuer ligger fokus dels på arbetssätt gällande nyanlända elever men även barnets/ungdomens introduktion till skolan.

I slutdiskussionen knyter jag samman de teoretiska delarna av arbetet med resultatredovisningen och för en diskussion kring vad som framkommit.

2 Metod

2.1 Val av metod

Syftet med min undersökning har varit att genom direktiv och styrdokument gällande nyanlända elevers introduktion till det svenska samhället och skolan, samt genom lokal praktik undersöka vad för slags syn på lärande och kunskap som framträder och förmedlas. Undersökningsmetoden som jag har valt för att kunna besvara mitt syfte har dels varit att analysera befintliga dokument samt att göra kvalitativa intervjuer och sedan analysera vad som framkommit i dessa. Genom att göra kvalitativa intervjuer så finns det goda möjligheter att få fram svar som har en stor bredd. Jan Trost (2005:7) skriver att kvalitativa intervjuer utmärks av att man ställer enkla raka frågor och att dessa frågor sedan ger komplexa och innehållsrika svar. Det innebär att man efter intervjun får ett otroligt rikt material där man kan finna många intressanta skeenden, åsikter och mönster. Jag har också genom att ta del av rapporter och annan litteratur läst in mig på det aktuella området som också utgör en grund i att besvara syftet.

Det hade möjligtvis kunna varit fördelaktigt om jag även gjort observationer på den aktuella skolan som hade kunnat utgöra ett komplement i besvarandet av syftet. Det förelåg en diskussion med min handledare angående att göra observationer i den aktuella verksamheten (navet) men vad vi kom fram till var att det skulle bli nog med material att sammanställa och analysera från intervjuerna. Hade observationer gjorts så hade det kanske kunnat belysa det undersökta ämnesområdet på ännu mer specificerat sätt. Det förelåg ingen diskussion med min handledare angående att göra enkäter på grund av att det som framkommer i enkätundersökningar inte i denna kontext hade varit att föredra i besvarandet av syftet i arbetet.

2.2 Bakgrund till undersökning och metodval

Då jag har gjort flera av mina vfu-perioder på en skola i ett område som är så kallat mångkulturellt så visste jag ju också att man har en lång erfarenhet att ta emot nyanlända elever, vilket gjorde att valet av skola, för min undersökning, blev enkelt. I och med att jag gjort vfu på den aktuella skolan så har jag också samtalat mycket med lärarna i det arbetslag som jag ingått i men även med de övriga lärarna på skolan. Vad jag förstod bland annat utifrån dessa samtal är att olika skolor i landet men även i kommunen gör på olika sätt gällande mottagandet och undervisningsmetoderna för nyanlända elever. Det föddes då en tanke hos mig att göra en jämförelse mellan två skolor (en i Göteborg och en i Stockholm) med ungefär samma sorts elevsammansättning. Min handledare och jag diskuterade detta upplägg och kom fram till att på grund av att jag skulle skriva själv, samt att området jag skulle undersöka var stort nog så skulle jag begränsa mig till en skola istället. Det hade dock kunnat varit intressant att gjort undersökningen på en skola som *inte* har en lång erfarenhet av att ta emot nyanlända elever (på det sättet som den aktuella skolan faktiskt har) för att det hade kanske då kunnat belysa det undersökta ämnesområdet på ett ännu mer utmärkande och tydligt sätt.

Då jag började att undersöka det här området så förstod jag ganska snabbt att det inte fanns några klara och tydliga direktiv gällande nyanländas undervisning, vilket jag faktiskt trodde att det fanns till en början. Det som då väckte min nyfikenhet var att försöka hitta dokument och direktiv som rör dessa elever direkt eller indirekt. Då jag talade med skolverket per telefon fick jag svaret att det är upp till varje skola att bestämma hur de vill hantera nyanlända elevers inskolning och undervisning. Det jag också fick berättat för mig var att det enda som fanns att följa gällande styrdokument för dessa elever var svenska som andraspråkskursmål och Lpo 94. Jag hade dock fått tilldelat mig ett lokalt utarbetat dokument som gjorts på min vfuskola och jag förstod då att dokumentet måste ha sin grund i någonting. Jag pratade med en av lärarna på skolan och fick berättat för mig att det fanns en så kallad introduktionsenhet i stadsdelen och att en av personerna som jobbade där var en av dem som låtit starta upp ”mottagningen”. I samma samtal med ovannämnd lärare på skolan förstod jag att introduktionsenheten i stadsdelen var väl insatta i de nyanlända elevernas introduktion. Jag bestämde mig då för att försöka få en intervju med någon på denna enhet. Jag tog kontakt med den personen som låtit starta upp mottagningen och hon var positivt inställd till en intervju. I mitt intervju material har jag valt att kalla henne Marie.

I diskussion med min handledare kom vi fram till att det vore bra att få en hel bild av en elevs introduktion till skolan mycket på grund av att då jag började sätta mig in i ämnesområdet förstod jag att det fanns ”fler aktörer” med kring dessa elever, än bara skolan. Det skulle i praktiken betyda att jag skulle göra en intervju med någon som jobbade på mottagningen och sedan en eller två intervjuer med lärare som har undervisning med nyanlända elever på skola x. Jag bestämde mig för att göra *två* intervjuer på skolan för att förhoppningsvis kunna skapa mig en tydligare bild av vilken syn på kunskap och lärande som framträder. Hade det funnits mer tid till förfogande så hade det varit positivt att intervjua betydligt fler lärare. Det hade i sådana fall kunnat stärka de resultat som framkommit i arbetet och därmed skulle även tillförlitligheten i de resultat som framkommit kunnat stärkts.

I och med att jag har haft vfu på den aktuella skolan så kände jag också väl till vilka av lärarna som jobbade med de nyanlända eleverna. Valet av de lärare som valts ut för intervju grundar sig i att de båda har varit med under skiftet från att skolan hade förberedelseklasser till att dessa togs bort. En av dem har dessutom tvåspråkig kompetens som används mycket i

arbetet med de nyanlända, vilket också kunde bidra till ännu en infallsvinkel av synen på kunskap och lärande. Valet av intervjuperson på mottagningen grundar sig i att jag fick en rekommendation av en av lärarna, Jonas (fiktivt namn), om vem av dem som jobbar på mottagningen jag skulle fråga om en intervju. Rekommendationen från Jonas grundar sig i att Lena (fiktivt namn) har varit med sedan mottagningen startade. Jag kontaktade mottagningen och även Lena var positivt inställd till en intervju.

2.3 För och nackdelar med metod

Intervjufrågorna (se bilaga 1) är framarbetade i diskussion med min handledare och de grundar sig i de frågeställningar som följer med till syftet. Dessa frågor hade jag själv mer som ett stöd i intervjun än direkta frågor som jag ställde till respektive intervjuperson. I och med att två av intervjupersonerna inte arbetar inom skola så borde jag kanske ha gjort individuella intervjufrågor inför intervjuerna med dessa två personer för att de frågor jag ställde skulle kunna ge så specifika svar som möjligt. Anledningen till att jag inte valde att göra det var för att jag ville att intervjuerna inte skulle bli så styrda utan mer ha en öppen karaktär. Det visade sig också att alla fyra intervjupersoner var mycket engagerade och hade mycket att säga så samtliga intervjuer hade ett flyt och jag behövde inte använda mig särskilt mycket av mina intervjufrågor.

Som nämnts innan så kände jag redan de två lärarna som jag intervjuade. En fördel med det kan vara att när man känner varandra har man redan en etablerad kontakt och man känner tillit till varandra, vilket kan betyda att det underlättar för den som blir intervjuad att prata ”obehindrat”, vilket kanske kan betyda att man pratar om saker på ett lite djupare sätt. En annan fördel kan också vara att förståelsen av vad som sägs inte missuppfattas lika lätt som när man inte känner varann. Det vill säga att det inte lika ofta uppstår missförstånd. Nackdelen med att känna varandra kan dock vara att intervjun kan tendera att glida över mer i ett slags samtal på grund av att man just är van vid att kommunicera på ett sådant sätt. En annan nackdel kan också vara att en del information kan lämnas osagt. Det vill säga att jag som intervjuare inte ställer lika många följdfrågor som jag kanske hade gjort om jag inte hade känt intervjupersonen. Då jag gjorde intervjuerna med dessa två personer så fick jag vara extra noga med att tänka på just de sistnämnda aspekterna av intervjusituationen.

Jag gjorde fyra intervjuer (en på introduktionsenheten, en på mottagningen och två på skolan) och var och en tog ca 60 minuter. Samtliga intervjuer gjordes i de verksamheter som intervjupersonerna arbetar i, vilket betyder att de alla fyra var i en bekant miljö under intervjusituationen. Fördelen med att intervjupersonen intervjuas i en bekant miljö kan vara att personen i fråga känner sig bekväm och därigenom också har lättare för att samtala ”fritt”. Nackdelen kan dock vara att då intervjupersonen befinner sig i ”sin egen verksamhet” kan den omkringliggande miljön upplevs störande för intervjun. Det kan exempelvis vara telefoner som ringer eller att någon annan kommer och söker intervjupersonen, vilket leder till att intervjun blir avbruten och tråden tappas. Detta scenario uppstod vid ett par tillfällen då intervjuerna gjordes.

Jag valde att bilda alla fyra intervjuerna för att jag skulle kunna vara så koncentrerad och lyhörd som möjligt under intervjusituationen men också för att allt som sades under intervjun skulle finnas dokumenterat. Hade jag valt att bara anteckna under intervjutillfällena och sedan efter intervjun valt att sammanställa det som framkommit hade kanske materialet fått en

alltför subjektiv tolkning och därigenom blivit färgat av mig. Efter varje intervju lyssnade jag av banden och skrev sedan ut det som sades för att sedan lättare kunna analysera vad som framkommit.

I bearbetningen sedan (resultatredovisningen) av respektive intervju har jag dels sammanfattat vad som har sagts men också lagt in citat från intervjupersonen. Jag är medveten om att på grund av att jag var väl bekant med skolan innan och även med två av intervjupersonerna så finns det en risk att min analys och tolkning av materialet har kunnat färgas av mina åsikter och värderingar, även om jag som nämnts innan försökt eliminera risken genom att banta och skriva ut varje intervju. Jag är också väl medveten om att mitt urval av intervjupersoner är litet och det är svårt att dra några generella slutsatser av materialet men det kan åtminstone visa på en tendens inom detta område.

Sammanfattningsvis kan sägas att jag har gjort en tolkning och en närläsning av de styrdokument och direktiv som finns gällande nyanlända elevers introduktion och undervisning. Jag har skrivit ut varje intervju och sedan analyserat intervjumaterialet och tagit med de delar som jag ansett vara mest relevanta för att besvara syftet för arbetet. Jag har på ett så objektivt sätt som möjligt försökt att analysera vad som framkommit men faktum kvarstår att objektiviteten är relativ och är en fråga för diskussion. I och med att jag inte redovisar allt intervjumaterial utan har valt att ta bort delar av materialet som jag inte ansett vara relevant inom ramen för arbetet betyder det i sin tur att jag har gjort ”subjektiva val” i presentationen av intervjumaterialet. Trost (2005: 36) skriver att någon objektiv verklighet inte finns och att allt är subjektivt i den mening att vi varseblir vår situation och att den varseblivningen leder oss. Jag är väl medveten om detta faktum. Som nämnts innan så var jag redan innan bekant med både skolan och lärarna, vilket betyder jag redan innan intervjuerna hade en förförståelse och inblick i hur det fungerar samt hur det ser ut på skola x, vilket i sin tur också betyder att jag inte kan inta en helt och hållet objektiv hållning.

Jag har valt att på grund av etiska skäl byta ut samtliga namn på de enheter som finns med i min undersökning och det samma gäller intervjupersonerna, vilket betyder att samtliga namn är fiktiva i texten. Jag har heller inte valt att tala om vilken stadsdel skolan ligger i och således inte heller vad skolan heter. Anledningen till det är för att jag velat minimera risken för att det inte på ett enkelt sätt ska kunna gå att härleda det som står i arbetet till respektive intervjuperson, även om det som belyses i arbetet inte faller inom ramen för särskilt ”känsliga” ämnesområden.

3 Teoretiskt ramverk

3.1 Presentation av teoretiskt ramverk

I och med att fokus i min undersökning ligger på skolan så är det naturligt att se på detta ur ett lärandeperspektiv i vid mening. Det perspektiv som jag valt att ha som en bred teoretisk ram (övergripande perspektiv) för min undersökning är det sociokulturella perspektivet, som Roger Säljö förespråkar. Anledningen till det är för att utifrån det perspektivet ser man på individen i samspel med sin omgivning och det finns en tydlig koppling mellan dessa två delar.

I det teoretiska ramverket som följer har jag också med Jim Cummins som har forskat mycket inom minoritetselevens situation i skolan. Han menar bland annat att det finns ett samhälleligt maktförhållande som reproduceras i klassrummet, så som att tvåspråkiga barn måste assimileras och ge upp sitt första språk om de vill lyckas i samhället.

Slutligen har jag även med en specialpedagogisk vinkling i det teoretiska ramverket. Peder Haug menar att undervisningen för elever i behov av särskilt stöd kan definieras ur två olika riktningar; *segregerande integrering* och *inkluderande integrering*. Den svenska specialundervisningen ligger närmre den segregande än den inkluderande integreringen, vilket betyder att skolan bygger på en kompensatorisk inställning där effekt och prestationer dominerar tänkandet.

3.2 Övergripande perspektiv

Roger Säljö är professor i pedagogisk psykologi och förespråkar att se på lärande och utveckling ur ett sociokulturellt perspektiv.

Säljö (2000: 104) skriver att grunden i det sociokulturella perspektivet på utveckling och lärande är att människor handlar inom ramen för praktiska och kulturella sammanhang och direkt eller indirekt med andra. När vi är i exempelvis skolan följer vi de kommunikativa spelregler som är förväntade och våra handlingar växer fram och bidrar till återskapandet av en viss social praktik. Det vill säga att mänskliga handlingar är situerade i sociala praktiker. Individerna handlar utifrån de egna kunskaperna och erfarenheterna och vad man medvetet eller omedvetet uppfattar att omgivningen kräver, tillåter eller gör möjligt i viss verksamhet. Handlingar och kunskaper måste relateras till sammanhang och verksamheter och det måste finnas en koppling mellan sammanhang och individuella handlingar. Individer är inte heller passiva åskådare utan man måste alltid ge individer betydande utrymme för skapandet av sin egen utveckling. (Säljö 2000: 127-130).

Säljö (2000:17f) menar att vi är kulturvarer som samspekar och tänker tillsammans med andra i vardagliga aktiviteter. En utgångspunkt för ett sociokulturellt perspektiv på lärande och mänskligt handlande är att man intresserar sig för hur individer och grupper tillägnar sig och utnyttjar såväl fysiska som kognitiva resurser, och det är samspelet mellan kollektiv och individ som är i fokus.

Det kan tyckas vara ganska oväsentligt hur vi beskriver vad kunskap är och dess relation till omvärlden, om man tänker på kunskap på ett sätt där kunskap är fasta bitar som ska implementeras i elevens medvetande men sett ur ett sociokulturellt perspektiv så har det stor betydelse (Säljö, 2000: 27):

Våra uppfattningar av företeelser, sådana dessa kodifierats i språkliga kategorier, är med och skapar det vi uppfattar som verkligheten. Att kunskap ses som något tingliknande som skall in i elevens huvud är en socialt betydelsefull och mycket reell föreställning som är en aktiv komponent i hur undervisning gestaltas... Föreställningen reproduceras genom språket och byggs in i institutionella arrangemang i skolan, det är en metafor vi lever efter...Den kvantitativa syn på inläring som så länge dominerat den formella utbildningen, där inlärningsproblem uppfattades som en fråga om hur mycket information man kan inhämta och behålla, är just en produkt av denna metaforik. (sid. 27)

Det finns en stark tradition att lära ut en viss typ av kunskap i skolan påvisar Säljö. Han menar att det i vår tradition finns föreställningar om att kunskap är neutral och perspektivfri och att den traditionen etablerat sig i många miljöer och som i sin tur bidrar till att skola och utbildning uppfattas som ställen där man lär sig "generell kunskap" som sedan skall kunna tillämpas i verkligheten. Säljö menar dock att den kunskap vi lär oss i skolan är situerad och inte alltid lätt att överföra till andra miljöer (Säljö: 2000:141).

I ett sociokulturellt perspektiv är det utmärkande för kunskaper, färdigheter och förståelse att de är utifrån ett perspektiv och giltiga inom ramen för ett verksamhetssystem. De har också utvecklats inom ramen för en verksamhet och avspeglar dess speciella arbetsätt och prioriteringar. (sid 141)

Säljö (2000: 238) skriver att i skola och utbildning så blir lärande en i huvudsak språklig verksamhet där det skrivna ordet har en mycket stark ställning, kunskapsbildning sker med utgångspunkt i institutionella konstruktioner som ämnen och generella färdigheter som läsning och skrivning och att elevers behärskning av sådan kommunikation är avgörande för att de ska kunna hävda sig i skolmiljön. Det (ibid.) är viktigt att inte skilja mellan "skolan och verkligheten". Skolan är inte mer eller mindre verklig än någon annat verksamhetssystem, den är en del av samhället. Det är väsentligt att förstå barns svårigheter att hantera den kommunikation som finns i ett situerat verksamhetssystem och inte som en naturgiven oförmåga att tillgogogöra sig vad som sägs och görs i sådana sammanhang.

Utvecklandet (Säljö, 2000: 102f) av kunskaper är ur ett perspektiv sett, ett demokratiskt problem som har att göra med social skiktning och med skapandet av både utanför- och innanförskap samt att maktaspekten av lärandet i allmänhet tappas bort i pedagogiska sammanhang.

I många framställningar är det som om att lärande ägde rum i ett socialt vakuum där det människor förvärvar beskrivs som något slags neutrala kunskaper som antas existera utan samhällelig förankring eller historia. Men att det är väsentligt att man inser att det är vissa sätt att uppfatta och förstå omvärlden som blir giltiga och som ges en hög status i exempelvis skolan... Eftersom formaliserat lärande är ett medel för att kvalificera sig för högre utbildning och andra sociala privilegier, måste kommunikativa situationer i skolan ha en struktur och ett innehåll som gör att de i betydande utsträckning svarar mot samhälleliga definitioner av vad som räknas som centrala kunskaper och färdigheter. (sid. 103)

I det komplexa samhället får den formaliserade utbildningen en dubbel funktion, dels att kvalificera människor och dels skikta dem efter deras förmåga att tillgodogöra sig den form av kunskapsform som skolan står för. Säljö menar på att det måste finnas en koppling mellan mikronivån (kommunikativa mönster skolan) och makronivån (kunskapsbildning i skolan) som gör att båda målen uppfylls samtidigt (Säljö, 2000: 102f).

3.3 Andraspråksperspektiv

Den kanadensiske forskaren Jim Cummins har ägnat mycket tid åt att studera minoritetslevers situation ur ett sociologiskt perspektiv.

Monica Axelsson (2000: 139) diskuterar i en artikel, en modell som Jim Cummins gjort för andraspråkselevers språk- och kunskapsinhämtande. I artikeln beskrivs att Cummins hävdar att en orsak till att minoritetslever tenderar att misslyckas i skolan är för att det finns historiska mönster för tvingade maktrelationer mellan dominerande och underordnade

grupper. En grupp har makten och tvingar andra grupper till ett homogent beteende som strider mot den underordnade gruppens kulturella och språkliga särart. Vidare i artikeln kan man läsa att Cummins menar att en viktig kanal för förmedlingen av de tvingade maktrelationerna är den interaktion som förs mellan lärare och elever och ett stort ansvar för denna interaktion läggs på lärarna. Axelsson (2000: 140) har i sin artikel med några punkter som Cummins listat gällande utbildningsstrukturer som kan leda till systematisk diskriminering i skolsammanhang och de är följande:

- att skylla på eleven istället för systemet när eleven misslyckas
- nivågruppering som gör att elever i låg- nivågrupper inte får kvalitetsundervisning
- användning av test som är konstruerade utifrån den dominanta gruppens språk och kultur och som ofta leder till att minoritets eleven misslyckas
- en lärarutbildning som ser mångkulturella frågor som marginella och skickar ut nya lärare utan beredskap att möta elever med andra språk, kultur- och inlärningsmönster än majoritets elevens
- ett kursinnehåll som endast reflekterar de erfarenheter och värderingar som majoritetsmedeleven representerar- och därmed effektivt förtrycker minoritets elevens erfarenheter och värderingar
- för få eller inga modersmållärare som också kan fungera som en viktig länk till elevens familj
- kriterier för skollära tillsättning som ofta förbiser den sökandes erfarenhet av kunskap om tvåspråkiga elever, deras språk och kultur. (sid. 140)

Axelsson (ibid.) skriver att stämningen och interaktionen i samhället påverkar hur läraren definierar sin roll i förhållande till minoritets eleverna och det är genom dessa definitioner och deras realisering i interaktionen mellan elev och lärare som eleven antingen blir stärkt eller försvagad.

Cummins (2000: 7) har, som nämnts innan, gjort en undervisningsmodell som är tänkt att fungera som utgångspunkt för diskussion om utarbetandet av skolans policy för språk och jämlikhet. I denna modell läggs särskilt stor vikt vid identitetsförhandling och kognitiv utmaning och vid skärningspunkten mellan dessa och maktförhållanden i det omgivande samhället. Cummins menar att i kontexter med individer med olika kulturell, språklig eller ekonomisk bakgrund där social orättvisa finns är interaktionen mellan lärare och elev aldrig neutral, antingen utmanas eller förstärks maktförhållandena i samhället. Bilden av samhällsliga maktförhållanden reproduceras i klassrummet, så som att tvåspråkiga barn måste assimileras och ge upp sitt första språk om de vill lyckas i samhället. Detta sätt menar Cummins är att göra barns tvåspråkighet till ett problem som ska lösas och det resulterar ofta i interaktionsmönster mellan lärare och elev som förmedlar att eleverna bör lämna sitt språk och sin kultur utanför skolans väggar. Modellen gör gällande att i interaktionen mellan lärare och elev så måste elevernas kognitiva engagemang vara maximalt om de ska göra studiemässiga framsteg, interaktionen mellan lärare och elev måste se till elevernas kulturella, språkliga och personliga identiteter för att skapa förutsättningar för att eleverna ska vilja satsa i inlärningsprocessen. I praktiken skulle detta betyda att elevernas tidigare kunskaper aktiveras i undervisningen.

Cummins (2000: 10-11) menar att insikten att relationer mellan människor är fundamentala för elevernas studieengagemang och är betydligt mer avgörande än införandet av studietekniker och olika arbetsformer. Detta gäller alla elever men speciellt andraspråkselever som kanske försöker hitta en egen väg i gränslandet mellan två kulturer. För att eleverna ska

investera sin självkänsla i att tillägna sig det nya språket och aktivt delta i sin nya kultur måste de uppleva en positiv och bekräftande interaktion med medlemmar av den kulturen. Läraren är viktigast i denna process. Strategier och arbetsformer är endast effektiva när lärare och elev byggt upp en relation präglad av respekt och bekräftelse. Sammanfattningsvis kan sägas om denna modell:

Interaktionen mellan lärare och elev ses som den mest avgörande faktorn för huruvida eleven ska lyckas i skolan eller inte. Denna interaktion kan betraktas ur två synvinklar. Den ena är relationen mellan undervisning och lärande i en snävare bemärkelse, vilken representeras av strategier och arbetsformer som läraren använder för att förse eleverna med såväl begripligt inflöde som läsundervisning som ämneskunskaper och kognitiv utveckling. En effektiv undervisning ur detta perspektiv kommer göra elevernas kognitiva engagemang så stort som möjligt. Den andra synvinkeln är stärkandet av elevernas självbild, vilken representeras av de budskap som förmedlas till eleverna om deras identiteter - vilka de är i lärarens ögon och vilka de kan bli. Det kanske viktigaste en lärare kan göra för att främja elevernas inläring är att skapa en undervisningsmiljö där alla elevers röster kan höras. När eleverna känner att de får verklig respekt och bekräftelse från lärare och kamrater skapas en stark känsla av tillhörighet och gemenskap i lärandet i klassrummet och motivation att aktivt delta i samhället utanför. (sid. 17)

3.4 Specialpedagogiskt perspektiv

Peder Haug är fil. dr och professor i pedagogik och han definierar integrering inom ramen för specialpedagogik. Haug (1998:20f) skriver att inom debatten i undervisningen för elever i behov av särskilt stöd är begreppet integrering två olika riktningar och den ena är *segregerande integrering* och den andra *inkluderande integrering*. I denna kontext syftar inte Haug specifikt till invandrare eller flyktingar men målet med integreringen är likartad, vilket är att delta i det "vanliga" samhällslivet.

Haug (ibid) skriver att segregering är specialundervisningens ursprung och det centrala i den här riktningen är att tankarna om utbildning ligger på en önskan om maximal ämnesinriktad inläring och prestation (skolan är ett ställe där man lär sig). Han menar på att tolkningen av begreppet behov av särskilt stöd är individorienterad (*individen* är i behov av stöd) och att svårigheter identifieras som individuella hos barnet.

Utmaningen är att ge individen individuell kompensatorisk behandling så att det enskilda barnet i största möjliga mån kan anpassas till skolan och samhället. Om barnet tas ur skolan eller klassen är målet ofta att barnet ska tillbaka dit och fungera på en jämbördig grund med de andra barnen. Målet är samhällsintegrering, att barnet ska både som ungt och vuxet ska vara i stånd att delta i det vanliga samhällslivet som alla andra. (sid. 21)

Den andra riktningen, inkluderande integrering, innebär att undervisningen ska ges inom ramen för den klass där barnet är inskrivet. Argumentet för det är framförallt kopplat till en uppfattning om social rättvisa som hänger samman med lika rätt till deltagande utifrån kollektiva demokratiska värden (Haug1998: 21f).

Det mest rättvisa och bästa för den enskilde eleven och för samhället är att oberoende av förutsättningar, intressen och prestationsförmåga deltar i samma samhällsgemenskap. Därmed framstår alla som i princip likvärdiga inför skolan, och skolan är likvärdig inför alla elever. (sid. 22)

Han (ibid.) skriver att genom detta så upphävs skillnaden mellan specialundervisning och undervisning och då är skillnaden mellan pedagogik och specialpedagogik inte längre relevant och begreppet *särskilda behov* förstås som en social konstruktion. Behovet av segregering av särskilda åtgärder har skapats av att skolan inte är konstruerad för att alla ska kunna fungera där. Om gränserna mellan specialundervisning och "ordinarie" undervisning skulle suddas ut skulle det i förlängningen, menar Haug, betyda att alla lärare bör ha tillräckliga kunskaper att undervisa alla elever.

Den svenska specialundervisning ligger närmre den segregering integreringen än den inkluderande integreringen, vilket betyder att skolan bygger på en kompensatorisk inställning där effekt och prestationer dominerar tänkandet. (Haug 1998: 26).

Föreställningen om relationen mellan samhälle och utbildning präglas av dubbla budskap. Skolan är ett samhälle där deltagande i sig kvalificerar barnet för det stora samhället. Samtidigt måste enskilda barn kvalificera sig extra för att vara med i både det lilla (skolan) och stora samhället. (sid. 26)

Haug (1998: 46f) skriver också att man kan se på undervisningen för elever i behov av särskilt stöd ur ett socialt och kulturellt perspektiv. Det handlar då om att enskilda grupper har definitionshegemoni över skolans innehåll och arbetssätt. Han skriver att skolan framför allt är anpassad till barn ur medelklassen (i städerna). Andra grupper kommer i större eller mindre utsträckning möta en kultur som bryter mot deras sociala och kulturella värderingar. Dessa barn som står utanför de kulturellt och socialt dominerande grupperna kommer då att behöva anpassa sig. Specialundervisning blir konsekvensen av den sociala produktion och reproduktion som är skolans uppgift och handlar om konsekvensen av de värderingar, innehåll och arbetsformer som samhället vill att skolan ska vila på och föra vidare. Haug (ibid.) kallar detta skolans dolda läroplan och den säkerställer den forstsatta hegemonin för de starka samhällsklasser som har dominerat skolan. Skolan tycks vara anpassad till svensk medelklass i svensk skola.

4 Resultatredovisning

4.1 Nationella utvärderingar och direktiv

4.1.1 Utvärderingar om nyanlända elever

Myndigheten för skolutveckling (2007-04-23, www.skolutveckling.se/mangfald) skriver att det inte finns några föreskrifter om hur stödet till nyanlända ska utformas eller organiseras, därför ser det mycket olika ut i kommuner och skolor. Vidare står det även att förberedelseklasser är vanliga i skolor med många nyanlända elever, medan skolor med färre nyanlända kan organisera stödet i individuella stödprogram inom eller utanför schemalagd tid. Det står också att för de elever som inte tidigare gått i eller varit kontakt med utbildningsverksamhet bildas ofta vad man brukar kalla basgrupper, med en mer grundläggande introduktion till lärande överhuvudtaget. Myndigheten slår också fast att en elev som går i ordinarie verksamhet har rätt till studiehandledning på sitt modersmål.

Integrationsverket har i uppdrag av regeringen att årligen lämna en rapport om tillståndet och utvecklingen inom olika samhällssektorer när det gäller situationen för invånare med utländsk bakgrund. Mathias Blob (2004) har gjort en översiktsstudie av arbetet i fyra storstadskommuner gällande skolintroduktionen för nyanlända flykting- och invandrabarn.

I den rapporten (2004: 6) konstateras det att den svenska grundskolan har stora problem med att ge alla elever oavsett bakgrund, en likvärdig utbildning. Flera utvärderingar och undersökningar pekar på att det behövs ett nytänkande på pedagogikens område för att de former av stödundervisning som riktas mot den enskilde eleven inte är tillräckliga. Skolan måste arbeta med både externa och interna faktorer samtidigt. Vidare bekräftar Blob att satsningar i skolan bör göras som gynnar det sociala samspelet som sker mellan elev, förälder och lärare. Skolan är och bör vara en viktig station i barnens integrationsprocess utöver att vara i huvudsak en utbildningsstation.

Blob (2004: 16) skriver också att enligt en undersökningen som är utförd av Göteborgs stad framstod bristerna i samordning/ samverkan mellan olika enheter som i varierande grad var eller har varit i kontakt med ett barns ärende, har bidragit till de problem man har (/hade) med introduktionen med nyanlända. Undersökningen visar på frånvaron av ett barnperspektiv i Göteborgs introduktionsarbete. Vad som framförallt efterlyses var helhetsperspektivet med det enskilda barnet i fokus och en tydlig ansvarsfördelning mellan berörda parter.

I en annan rapport som gjorts av Myndigheten för skolutveckling har Fredrik Modigh undersökt undervisningen för sent anlända elever i grund- och gymnasieskola. Modigh (2004:46) konstaterar att det finns skäl att föreslå insatser för att trygga kvaliteten och likvärdigheten i verksamheten för nyanlända elever generellt sett. Det anses inte vara rimligt att eleverna kan få så pass olika undervisning sett till kvaliteten och vilken kommun man bor i. Det anses också finnas underlag för att föreslå en tydligare reglering av den verksamhet som de nyanlända eleverna erbjuds. Modigh slår också fast att tydliga mål och riktlinjer är en del i möjligheten för likvärdiga utbildningsvillkor.

Modigh (2004:30-31) konstaterar att kommunen är skyldig att upprätta en introduktionsplan och erbjuda introduktion för alla nyanlända barn som har fått uppehållstillstånd eller flyktingliknande skäl. För många kommuner innebär planeringen av introduktionen för barn och ungdomars skolgång, i olika former, så som introduktionsklasser, förberedelseklasser och öppen förskola. Det tycks vara så att skolan många gånger får ta hela ansvaret för barns och ungas introduktion, utan annan synbar anledning än att barnen är i skolålder, trots att barnen kan ha andra behov som faller utanför skolans ansvarsområde, vilka kan vara relaterade till ekonomi, boende, hälsa osv. Enligt en uppföljning som Integrationsverket (ibid) gjort medverkar sällan andra aktörer än flykting- eller introduktionssamordnare eller handläggare vid planeringen. Vidare kan man läsa att det konstateras att det tycks vara ett stort glapp mellan skolans inflytande och kunskaper om den kommunala introduktionen.

Blob (2004: 13) skriver också att förberedelseklass eller basgrupp är inget som en skola måste tillhandahålla. Det finns inget lagstadgat som säger att en skola måste ha den här formen av åtgärd men däremot åligger det skolan att tillgodose och hantera de behov som vissa elever har, temporärt eller ej, vilka är elever i behov av särskilt stöd. Den här regeln medför då att det kan finnas olika former av stödundervisning för nyanlända flykting- och invandrabarn. Det kan röra sig om individuella stödprogram där eleven får särskilt stöd utanför schemalagd tid eller om stödprogram riktat till ett mindre antal elever. Blob (ibid.) skriver också att den form som respektive skola tycks välja avgörs av det antal elever som är aktuell för stödåtgärder.

Modigh (2004: 47) skriver att de främsta framgångsfaktorerna som identifierats av kommunerna, skolorna och i forskning handlar om att individualisera undervisningen utifrån elevernas förkunskaper, behov och intressen. För att kunna individualisera undervisningen

måste skolan och/ eller kommunen göra en seriös och allsidig kartläggning av eleven då den anländer för att få kännedom om elevens skolhistoria, erfarenheter och upplevelser så som trauman men även för att lära känna eleven. Det betonas att vikten av undervisningen ska ske, i betydligt större omfattning än vad som sker, utifrån elevens behov, sociokulturella bakgrund, skolhistoria och kunskaper samt intressen. Det konstateras också att det är viktigt att skolan försöker bygga på elevernas tidigare kunskaper och sociokulturella bakgrund, istället för att bara kompensera elevernas brister.

Modigh (2004: 50) skriver om vikten av att ge undervisning i modersmål och svenska som andraspråk parallellt för nyanlända elever. En stor faktor gällande framgång i skolan är att eleverna kontinuerligt och långsiktigt får utveckla sitt tänkande och lärande på sitt modersmål under tiden de ges möjlighet att, i en medvetet planerad språkmiljö, aktivt utveckla andraspråket. Modersmålsstöd påverkar eleven positivt gällande identitetsutveckling, elevens kunskapsinhämtning och elevens möjlighet att utveckla flerspråkighet. Den enskilde skolans syn på de flerspråkiga barnens språkutveckling och ämnet svenska som andraspråk styr hur skolan bygger upp sin organisation. Det fastslås också att fler skolor borde erbjuda nyanlända elever, särskilt de som börjar i grundskolans senare år och gymnasiet, parallell språkundervisning.

Modigh (2004:46) skriver också att många lärare har uttalat behovet av tydligare mål och riktlinjer. Den stora variationen som finns gällande organisationen och skälen bakom de val man gör väcker frågor om likvärdighet i utbildning för eleverna. Ur en aspekt är förberedelseklassen en segregering åtgärd som i vissa fall innebär en social "tillbakagång", särskilt i de fall där de bedrivs som isolerade företeelser bredvid övrig verksamhet. Eleverna riskerar att "fastna" i förberedelseklasserna utan kontakt med omgivande skola och samhälle i stort. Flera vittnar också om att det ställs lägre krav på förberedelseverksamheterna. Ur en annan aspekt försvårar förberedelseklasserna också för hela skolans personal att få den mångkulturella och språkliga kompetens som det innebär att ha delat ansvar för eleverna. Det finns såklart även fördelar med förberedelseklassverksamhet och det är framförallt att eleverna får chans att få stöd på ett sätt de annars inte skulle kunna få. Grupperna är små, fokus ligger på språkinläring och stödet och engagemanget från lärarna är ofta stort. Dessa förutsättningar är mycket viktiga för exempelvis traumatiserade barn. Kan man dessutom koncentrera flerspråkiga lärare till grupper där man samlat elever med samma språk kan eleverna ges undervisning i olika ämnen på sitt modersmål.

Vidare konstaterar Modigh (2004: 46) att ett sätt att motverka segregationen inom skolan är att göra så att de eleverna som går i förberedelseklass också har en tillhörighet i en "ordinarie klass" redan vid inskrivningen. På ett sådant sätt visar man tydligt att dessa klasser är en del av skolan. Ett annat sätt är att låta eleverna delta i viss ämnesundervisning i ordinarie klass och sedan successivt integreras mer och mer. Ytterligare ett annat sätt är att det finns goda samarbeten mellan personal på skolan och om stödkamrater/ faddrar i ordinarie klasser.

Modigh (2004) har gjort en sammanställning av goda respektive sämre undervisningsmodeller för nyanlända elever med inriktning främst mot grundskolans senare år:

Goda förutsättningar

- Pedagogiska överväganden styr organisation och arbetssätt med elevens lärande och utveckling i centrum
- Individuella lösningar utifrån elevens behov, förkunskaper och intressen
- En varierad undervisning erbjuds i olika ämnen

- Elevens behov styr lokal samverkan till olika aktörer som bidrar utifrån sina kompetenser
- Eleven går över till ordinarie klass successivt ämne för ämne
- Förberedelseklassen ses som en integrerad del av skolan i stort
- Kommunen tar ett tydligt ansvar med klara mål och riktlinjer samt uppföljning och utvärdering
- Eleven ges modersmål och svenska som andraspråk parallellt. Integrerade arbetsformer förekommer
- Elever integreras direkt i ordinarie klasser om de med rätt stöd har förutsättningar att klara sig
- Elever som övergår till ordinarie klass ges fortsatt stöd i de ämnen som de behöver
- Undervisningstiden varierar beroende på elevens behov

Dåliga förutsättningar

- Ekonomi, okunskap och tradition styr organisation och arbetssätt
- Kollektiva lösningar där alla ges lika mycket av samma sak
- Nästan uteslutande undervisning i svenska som andraspråk och matematik
- Svårigheter i lokal samverkan styr ansvaret helt och hållet till skolan
- Eleven går över helt till ordinarie klass vid en given tidpunkt, oftast när den lärt sig svenska tillräckligt bra
- Förberedelseklassen ligger isolerat vid sidan av skolan i övrigt
- Kommunen saknar mål och riktlinjer och delegerar ut ansvaret helt till skolledare, utan krav på uppföljning och utvärdering
- Eleven ges enbart svenska som andraspråk i förberedelseklass
- Alla elever placeras förutsättningslöst i förberedelseklass
- När eleven väl går över till ordinarie klass ges inget extra stöd
- Undervisningstiden är densamma för alla elever

(Sid. 54-55)

Dessa två rapporter säger att mycket visar på en stor brist i kommunikationen mellan olika enheter i samhället gällande introduktionen för nyanlända barn och ungdomar, vilket får en negativ effekt på barnen. Det bekräftas att det i många kommuner helt och hållet blir skolans ansvar att introducera barn och unga till samhället, trots att barnen kan ha andra behov som faller utanför skolans ramar. Det finns också stora skillnader rent kvalitetsmässigt gällande undervisningen för eleverna i jämförelse mellan olika kommuner. Det konstateras därför att den svenska grundskolan har svårigheter med att ge alla elever en likvärdig utbildning. De former av stödundervisning som riktas mot de nyanlända eleverna är nu inte tillräckliga. Blob tar upp vikten av att ha ett helhetsperspektiv på eleven och att det är viktigt att skolan jobbar för att skapa på sociala kontakter även utanför skolans ramar. Modigh betonar vikten av att undervisningen måste individanpassas och utgå ifrån elevens behov, sociokulturella bakgrund och tidigare kunskaper. Det konstateras att det är viktigt att elevernas tidigare kunskaper tillvaratas istället för att skolan, som det ser ut nu, bara försöker att kompensera elevernas brister. Modigh understryker också vikten av att eleverna får parallell undervisning i svenska som andraspråk och undervisning i modersmål för att stärka elevens identitet och ursprung för att främja kunskapsinhämtningen.

4.1.2 Direktiv och styrdokument gällande nyanlända elevers introduktion och undervisning

Mål för nyanländas introduktion

Introduktion för nyanlända utgörs av samhällets insatser under deras första tid i Sverige. Arbetsmarknadsverket, Försäkringskassan, Migrationsverket, Myndigheten för skolutveckling, Skolverket, Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting har i samarbete tagit fram mål gällande nyanländas introduktion. Det är Integrationsverket, än så länge, som följer upp och värderar introduktionen utifrån dessa mål. Varje kommun ska sedan bryta ner och formulera sina mål utifrån dessa övergripande mål och ska göra egna uppföljningar och utvärderingar. Integrationsverkets definition av introduktion är:

Introduktion är den tidsperiod under vilken individen får individuellt anpassat stöd, för att öka sina möjligheter att nå ett långsiktigare mål, egen försörjning och delaktighet i samhällslivet. Stödet skall i sin helhet och i sina delar stärka individen självbestämmande, egenvärde, egen aktivitet, eget problemlösande, delaktighet och ansvar. (Integrationsverket 2006)

När behovet av individuellt anpassat stöd har upphört kan individen själv ta del av och bidra till det svenska samhällets utveckling. Detta förutsätter kunskaper i det svenska språket, om det svenska samhället och om det svenska arbetslivet.

Dessa kunskaper ska relateras till individens kompetens och livssituation. Varje individs behov och egna förutsättningar ska vara utgångspunkt i en individuell utvecklingsplan. Planering av introduktionsplanen samordnas av kommunen och sker tillsammans med olika aktörer och den enskilde. Målen för introduktionen omfattar alla nyanlända, såväl flyktingar som andra nyanlända i behov av introduktion. Det står även att läsa att introduktionsperiodens längd varierar utifrån de insatser som krävs för att individen ska nå de individuella mål som gemensamt satts upp. Kommunen och andra aktörer ska regelbundet följa upp introduktionsinsatserna i samverkan med individen som genomgår introduktionen. Syftet är att förbättra och anpassa innehållet efter individuella behov och förutsättningar. Integrationsverket har det samlade uppföljningsansvaret för introduktionsverksamheten och kan efter begäran få ta del av de utvärderingar och uppföljningar som kommuner och berörda myndigheter gör.

Det finns vissa delar i dessa mål som berör barn och ungdomar. Huvudmålet för barn och ungdomar mellan 0-18 år är:

- Barns och ungas uppväxtvillkor är uppmärksammade och deras förutsättningar för ett gott liv i Sverige är så gynnsamt som möjligt.

Delmål för den allmänna introduktionen är:

- Varje barns och ungdoms behov och egna förutsättningar ska vara utgångspunkt i en individuell introduktionsplan, där skolans individuella utvecklingsplan inkluderas.
- Barn och ungdomar som kommit till Sverige utan legal vårdnadshavare får sina särskilda behov tillgodosedda.
- Planeringen ska utformas i nära samarbete med föräldrarna, särskild utsedd ställföreträdare eller god man. De ska vara delaktiga och ha möjlighet att påverka de insatser som görs för och med barnen/ ungdomarna.
- Planeringen ska innehålla möjlighet till en aktiv och utvecklande fritid.

Delmål för skolan är följande:

- Barn och ungdomar ska ha en individuell utvecklingsplan som tar hänsyn till deras bakgrund och levnadsvillkor och som är möjlig för föräldrarna att förstå. Barnets kompetenser och erfarenheter uppmärksammas så att ett optimalt lärande uppnås.
- Barnet ges tillgång till sitt modersmål, så att barnet kan bedriva studier inom ordinarie studieplan.
- Stödja goda vänskapsrelationer i skolan och motverka utanförskap.

- Skolan introducerar barnet i svenskt samhällsliv genom att vara utåtriktad och samverka med fritidsverksamheter, kulturinstitutioner och organisationer.

Det anges också särskilda förutsättningar för barns och ungdomars introduktion och de är följande:

- Individuella introduktionsinsatser utformas, för barn och ungdomar, av ansvariga i kommunen tillsammans med individen, föräldrar, särskilt utsedd vårdnadshavare eller god man samt andra aktörer exempelvis förskola eller skola.
- Samverkan sker mellan myndigheter för att säkerställa att de individuella behoven tillgodoses på centralt/ regionalt plan.

(Integrationsverket

2006)

Sammanfattningsvis kan sägas att kommunerna skall med hjälp av myndigheternas övergripande mål skapa riktlinjer och bryta ner dem till lokala mål och således också till arbetssätt. Det sägs att under introduktionen skall nyanlända elever stärkas på flera sätt och en individuell utvecklingsplan ska upprättas. Eleven skall få kunskap i det svenska språket om det svenska samhället och arbetslivet och det skall relateras till elevens individuella behov och livssituation. Vad som framgår tydligt är att det är individens förutsättningar och behov som ska utgöra grunden i introduktionen men målet är tydligt och det är delaktighet i samhället och det ska uppnås bland annat genom svenska språket. Det står också klart och tydligt att kommunerna skall samverka med olika myndigheter i samhället, vilket rapporterna från Integrationsverket och Myndigheten för skolutveckling pekar på inte sker i särskilt stor utsträckning.

4.1.3 Förslag på nationell strategi

Som konstaterats innan så har Myndigheten för skolutveckling (2007: 4) fått i uppdrag av regeringen att arbeta fram ett förslag på en nationell strategi för utbildning av nyanlända elever i grund- och gymnasieskola på grund av att det råder en stor brist på likvärdig utbildning av nyanlända barn och ungdomar. Framtagandet av denna nationella strategi syftar till att öka de regionala och lokala förutsättningarna för en introduktion av nyanlända elever gällande skola och utbildning som tillvaratar och utvecklar individens resurser på ett sätt att inträdet i det svenska samhället kan ske så tidigt som möjligt och med god kvalitet.

Sammanfattningsvis kan sägas att Myndigheten för skolutveckling (2007: 7) har kommit fram till en rad olika viktiga delar för att introduktionen för nyanlända elever ska förbättras. Först beskrivs målen för utbildning av nyanlända barn och ungdomar och sedan förslag på strategier för att nå dit.

Mål för utbildningen är att alla nyanlända barn och ungdomar ska få en likvärdig utbildning utifrån sina individuella behov och förutsättningar oavsett var i Sverige de befinner sig. Utbildningen ska tillvarata de kunskaper och erfarenheter som de nyanlända eleverna har med sig och samtidigt ge en god introduktion i svensk skola och samhälle samt en god grund i svenska språket.

Målet är också, fastslår myndigheten, att främja individens utveckling så att den så tidigt som möjligt når optimalt ett lärande och känner delaktighet i svensk skola samt kan göra egna aktiva val. Introduktionen i skolan ska vara anpassad efter individens behov och dess syfte är att individen ska kunna delta i ordinarie undervisning.

Vidare skriver Myndigheten för skolutveckling (ibid.) att för att nå dessa mål krävs ett antal strategier:

- Att det finns en tydlig styrning och ledning
- Att det finns en grundläggande samsyn över politikområden
- Att erkänna individens tidigare förvärvade kunskaper och erfarenheter
- Att lärandet genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt och respekt för allas lika värde
- Att ändamålsenliga lärmiljöer för undervisning och handledning tillhandahålls
- Att ett främjande förhållningssätt präglar verksamheten (sid. 7)

För respektive strategi har myndigheten närmre gått in och beskrivit vad som krävs för att kunna uppnå dessa strategier. Sammanfattningsvis kan sägas att den nationella strategin pekar på vikten av att se över introduktionen för nyanlända elever från nationell till lokal nivå. Betoningen i den nationella strategin ligger på att inhämtandet av kunskap ska främjas så att ett optimalt lärande, utifrån elevens individuella behov, ska uppnås. Målet är att eleven ska kunna delta i ordinarie undervisning. Helhetssynen på eleven kommer i skymundan i den nationella strategin. Det vill säga att de behoven de nyanlända eleverna har *utöver* ren kunskapsinhämtning inte får särskilt stort utrymme.

4.1.4 Styrdokument (skollag och Lpo 94, grundskoleförordningen)

Som konstaterats innan så finns det inget i varken skollag eller i läroplan som specifikt är inriktat på nyanlända elever. Det enda som kan appliceras på denna elevgrupp är att de faller inom ramen för elever i behov av särskilt stöd samt att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. (kap. 1, paragraf 2)... Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns olika vägar att nå målen. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. (sid.10)

I läroplanen finns det sexton punkter som talar om vad en elev ska ha uppnått efter genomgången grundskola och det är skolans ansvar att eleven skall ha uppnått dem. Det är bland annat att eleven ska behärska det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt samt uttrycka idéer i tal och skrift.

Grundskoleförordningen

5 kap. Särskilda stödinsatser

2 § En elev skall få studiehandledning på modersmålet, om eleven behöver det.

3 § En elev som har rätt till modersmålsundervisning och som före sin ankomst har undervisats på ett annat språk än sitt modersmål får ges studiehandledning på det språket istället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl.

Stödundervisning

4 § En elev skall ges stödundervisning, om det befaras att eleven inte kommer nå de mål som minst skall ha uppnåtts vid slutet av det femte och det nionde skolåret eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd. Stödundervisning kan anordnas antingen istället för utbildning enligt timplan eller som ett komplement till sådan utbildning.

5 § Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det finns särskilda skäl, får sådant stöd istället ges i en särskild undervisningsgrupp. Styrelsen skall efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare besluta i fråga om elevens placering i en särskild undervisningsgrupp.

Anpassad studiegång

10 § Om en elev inte kan få utbildning som i rimlig grad är anpassad efter elevens situation och förutsättningar, får styrelsen efter ha hört elevvårdskonferensen besluta om anpassad studiegång för eleven. Därvid får avvikelser göras från timplanen. Styrelsen ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning inom skolan. I de högre årskurserna får utbildningen delvis förläggas till en arbetsplats utanför skolan. Eleven skall därvid ha en handledare samt stöd av skolans personal.

Sammanfattningsvis kan sägas att skollag, läroplan och grundskoleförordningen belyser vid flera punkter vikten av att anpassa studierna efter elevens behov och förutsättningar och inte tvärtom. En likvärdig utbildning med individuellt anpassat stöd skall ske oavsett var i landet eleven befinner sig. Det konstaterades i rapporterna från Integrationsverket och Myndigheten för skolutveckling att detta inte sker just nu.

4.1.5 Kursplan i svenska som andraspråk

I kursplanen för svenska som andraspråk (2006-08-30, www.skolverket.se) står att syftet med utbildningen i ämnet är att eleverna skall uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket som är i nivå med den som elever med svenska som modersmål har och att det yttersta syftet är att eleverna ska uppnå förstaspråksnivå i svenska. Eleverna ska därmed få de förutsättningar som krävs för att kunna leva och verka i det svenska samhället på samma villkor som elever med svenska som modersmål.

Under ämnets syfte och roll i utbildningen kan man läsa:

Det svenska språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Genom språket bli kunskap synlig och hanterbar. Utbildningen i svenska som andraspråk syftar till att elever med annat modersmål än svenska ska tillägna sig sådan språkbehärskning att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig utbildningen i andra ämnen och kan ingå i kamratgemenskapen och i det svenska samhället.

Gällande ämnets karaktär och uppbyggnad står det att ämnet svenska som andraspråk präglas av annorlunda förutsättningar än skolans övriga ämnen. I alla årskurser i grundskolan börjar elever med annat modersmål än svenska och med en annan kulturbakgrund och elever som nyligen anlant saknar oftast kunskaper i svenska.

Vidare, under ämnets karaktär och uppbyggnad, kan man läsa om språkutveckling och kunskapsutveckling:

Att bl.a. skapa förutsättningar för att kunna sätta ord på tidigare omvärlds- och ämneskunskaper och på så sätt få en grund för fortsatta ämnesstudier är ett centralt område i

svenska som andraspråk i det inledande skedet av utbildningen. Utmärkande för ämnet är att det både ska ge redskap för att tillägna sig kunskaper i andra ämnen och hjälp att formulera och redovisa kunskaperna på det nya språket. Detta utvecklar både tanke- och språkförmågan hos eleverna. Till det som är typiskt för ämnet hör att ge möjligheter att tänka och kommunicera på en kunskaps- och begrepps nivå som ofta är högre än den språkliga nivån i svenska. Härvid är samverkan med modersmål och andra ämnen viktig. Betydelsefullt inom ämnet svenska som andraspråk är att skapa förutsättningar för att i tal och skrift uttrycka komplicerade tankar utan för tidiga krav på formell korrekthet.

Det står också att elever som läser svenska som andraspråk har fått sina första språkliga erfarenheter och kunskaper i och på ett annat modersmål än svenska. Det ska inom ämnet skapas förutsättningar för att kunna utveckla sitt andraspråk till så hög nivå som möjligt och därmed kan och bör också utvecklingen mot aktiv tvåspråkighet stödjas. Precis som rapporterna från Integrationsverket och Myndigheten för skolutveckling visade på är det viktigt med modersmålsundervisningen för elevernas identitetsskapande men även för den fortsatta kunskapsinhämtningen.

För hela svenska som andraspråkskursplan se bilaga 3.

4.2 Lokalt mottagande

4.2.1 Introduktionsenheten för flyktingbarn

Introduktionsenheten för flyktingbarn är ett rådgivande organ och har ett övergripande ansvar för flyktingbarns och ungdomars introduktion i Göteborgs stad. Introduktionsenheten har utvecklat en egen modell för mottagningen och introduktionen för nyanlända barn och ungdomar i skolålder utifrån de nationella målen (*mål för nyanländas introduktion*) för flyktingbarn och andra barn med uppehållstillstånd. Denna modell har på uppdrag av Göteborgs stad anpassats till stadsdelens egna förutsättningar och implementerats där fr. o m 2003. Mottagandet till stadsdelens skolor sker i en gemensam verksamhet som jag har valt att kalla "mottagningen". Utgångspunkten av denna modell är att en individualiserad introduktion till skolan kräver en gedigen kunskap om den nyanlände eleven utifrån fler aspekter än enbart de kunskapsmässiga. En närmre beskrivning av verksamheten (modellen) och hur den fungerar i praktiken finns i intervjudelen som följer nedan.

4.2.2 Lokalt dokument

Skola X har utarbetat rutiner för introduktionen och mottagandet av nyanlända elever och dessa återfinns i ett dokument. Det dokumentet är en formell "lista" över vilka ansvarsområden mottagningen, navet, klassföreståndaren och rektorn har då en elev ska introduceras på skola x. Sammanfattningsvis kan sägas om det dokumentet att skola x har väl utarbetade rutiner för introduktionen och mottagandet av de nyanlända eleverna där barnet är i fokus och intentionen att tillvarata elevens tidigare kunskaper framgår tydligt. Jag har valt att lägga delar av det dokumentet som en bilaga (se bilaga 2). Namnen på verksamheterna i dokumentet är fiktiva.

4.2.3 Bakgrund till del 2

Det finns en resursenhet i Göteborgs stad som heter *introduktionsenheten för flyktingbarn* och den är till för att ge rådgivning, konsultation och fortbildning i kommunen och landstinget för de personer som arbetar med nyanlända barn och ungdomar. Den första intervjun är med en av de tre personer som arbetar som introduktionssamordnare. Hennes arbete är främst inriktat på skolin introduktion i grundskolan. Jag har här valt att kalla henne för Marie. Det är hon som

har sammanställt modellen för mottagning och introduktion för nyanlända barn i stadsdelen. Hon har även varit med att starta upp den så kallade modellklassverksamheten (se intervju 4).

Den andra intervjun är med en av de anställda som jobbar på mottagningen som jag här har valt att kalla Lena. Denna verksamhet är till för alla skolor i stadsdelen. Mottagningen är en verksamhet som tar emot hela familjen under en period på 6-8 veckor. Hela verksamheten är uppbyggd med fokus på barnet. Under dessa veckor kartläggs eleven utifrån så kallade kartläggningsmallar som sedan är ett underlag för skolan då de tar emot eleven. Dessa kartläggningsmallar har delvis vuxit fram under mottagningens utveckling men baseras också på kartläggningsformulär som är framtagna av introduktionsenheten för flyktingbarn.

Den tredje intervjun är med Jonas (fiktivt namn) som jobbar på en av skolorna i stadsdelen. Stadsdelen där skolan är belägen är i en förort till Göteborg och är en så kallad mångkulturell stadsdel som tar emot många personer som har flyktingstatus, som är asylsökande eller som kommer som anknytningsfall eller i egenskap av EU-medborgare. Skolorna i stadsdelen tar således emot många nyanlända elever varje läsår.

Skolan Jonas jobbar på är en 4-9 skola där cirka 95 procent av eleverna har svenska som andraspråk. Jonas jobbar i en resursverksamhet (här kallad navetverksamheten) som är en samlad resurs för elever i behov av särskilt stöd. Navetverksamheten tar emot de nyanlända eleverna som kommer från mottagningen. I navetverksamheten har man en-till-enundervisning med eleverna (undervisar en elev i taget) och fokus ligger främst på kärnämnen. I denna verksamhet jobbar även lärare med tvåspråkigkompetens (arabiska, sorani och bosniska). De nyanlända eleverna har till en början mycket av sin tid förlagd till Navet men blir sedan successivt utslussade till sina klasser.

Den fjärde intervjun är med en av de tvåspråkiga lärarna i Navet. Här har jag valt att kalla henne för Leila. Hon jobbar mycket med de arabisk- och soranitalande eleverna. Hon arbetar även med den nystartade verksamheten som kallas modellklassen (se intervju 4).

4.2.4 Intervju 1

Som nämnts innan så är Maries arbete främst inriktat på skolintroduktionen i grundskolan. Innan hon började som introduktionssamordnare jobbade Marie som lärare i många år.

Marie berättar att introduktionsenheten anordnar konferenser och föreläsningar och hon säger att de brukar skicka ut information till många skolor i Göteborgs stad men att det inte är säkert att alla förstår vikten av att komma. De som kommer är dem som är mest intresserade. Hon säger att enheten arbetar med att få olika verksamheter som har med barn och ungdomar att göra att fokusera på det ”faktumet” att de är just nyanlända. Hon berättar i nästa mening att det finns väl beskrivet vad det innebär att vara nyanländ.

Marie berättar sedan att de har startat två olika verksamheter i stadsdelen. Den ena är mottagningen och den andra är en modellförberedelseklass.

Direktiv och styrdokument

Marie säger att det finns direktiv för hur man ska introducera nyanlända barn i skolan men att de är väldigt diffusa. Hon säger också att läroplanen inte nämner med ett enda ord nyanlända elever. Hon säger vidare: ”*Det finns inga direktiv som inriktar sig på specifikt på nyanlända elever, utan det är inriktat på barn som inte kan svenska men dessa barn kan ju ha varit här i många år innan. De barnen behöver ju inte vara nyanlända. Nyanlända behöver inte vara*

flyktningbarn utan de kan vara asylsökande eller en anknytning. Det finns även en ganska ny kategori barn som är barn till nyinflyttade EU-medborgare. De har såklart inte samma sorts problematik som ett krigsdrabbat barn men de har ändå brutit upp ifrån något, man har lämnat hela sitt sociala nätverk, språket är annorlunda. Dessa barn är också nyanlända och även dessa måste få en introduktion. Det är därför vi är så noga med att introduktionen måste vara individualiserad, det ska utgå från individens behov”.

Den nationella strategin är ett arbetsmaterial som grundar sig på olika erfarenheter i olika kommuner. Marie är en av de personer som ska lämna synpunkter på den nationella strategin. Hon säger att strategin helt och hållet är inriktad på barnets kunskapsutveckling. Hon berättar att hon skrivit till Myndigheten för skolutveckling att de inte har med någonting om vikten av barnets livssituation och familjens bakgrund osv. Hon säger att det svar som hon fick var att den delen är mycket viktig då det gäller hälsan. Marie säger att hon inte alls håller med om det, utan att det handlar om ett att se på barnet ur ett större perspektiv.

Marie säger sedan att det som har föranlett arbetet till den nationella strategin är att *”Det inte finns några gemensamma direktiv gällande nyanlända elever.”* Hon säger vidare att det inte är det första dokumentet som kommer för att introduktionen har varit på tapeten länge. Hon säger också att denna arbetsgrupp inte är de enda som oroar sig för den här frågan.

Marie påpekar att den nationella strategin är en god start men att det är skrämmande att det bara är halva barnet som är representerat där. Hon tror att anledningen till det är så kanske kan vara okunnighet och att det också kan ha att göra med hur lärarna ser på sitt uppdrag. Hon tror att det kan bli styrdokument av den nationella strategin men att det kommer att ta tid. Hon understryker igen att det finns en fara i den nationella strategin, att fokus inte ligger på helheten, utan bara halva barnet, som hon uttrycker det själv.

Introduktion

Marie berättar om Göteborgs stadsdelar som tar emot nyanlända elever och att vissa av dessa skolor har man förberedelseklass och andra låter de nyanlända eleverna börja direkt i klass. Marie säger att hon anser att skolan bör ha beredskap för att ta emot nyanlända elever, även om skolan inte tar emot så många.

Marie säger också att Integrationsverket har jobbat mycket utifrån att det är viktigt med introduktionen för de nyanlända och att det finns flera problem som måste lösas men att de inte heller kommit fram till något konkret. Marie säger att någon lösning inte har kommit och det kan bland annat ha att göra med hur utbildningen ser ut i Sverige. *”Introduktion för barn i skolåldern sker i skolan och då måste skolan få ett tydligt uppdrag! Hur ska vi då göra? Det var det jag försökte sammanställa med mitt material. Hur ska man undervisa dessa elever?”*

Marie har sammanställt ett material (handlingsplan) som behandlar skolintroduktion i stadsdelen (se ovan). Hon säger att hon kände att det var samma frågor som ställdes till enheten och såg att det fanns ett behov av en sammanställning. Hon berättar att först startades en arbetsgrupp med representanter från alla olika skolor i stadsdelen. De som var med i gruppen var personer som jobbade med liknande frågor. Marie fortsätter att berätta och säger att arbetsgruppen som föreslog att man skulle starta en verksamhet där alla nyanlända barn och familjer skulle samlas och att det var så mottagningen blev till. Marie beskriver mottagningen som en slags övergång mellan ankomsten och skolstart.

Hon säger att den första frågan som uppkommer då ett nyanlännt barn ska introduceras är: *hur är det här barnet?* Hon säger också att den frågan inte bör ställas direkt till barnet, utan det man bör göra är att observera barnet och analysera. Hon säger att det viktigaste är att ha ett helhetsperspektiv på barnet. *"För vissa barn som upplevt mycket traumatiska upplevelser så är inte det viktigaste vad de kan och inte kan, utan vad de har upplevt och hur vi kan hjälpa dem att läka dessa sår. En annan viktig fråga är hur kan man stödja föräldrarna att stötta sina barn? Detta är en form av kartläggning."* Hon säger att det är en jättetuff period som följer efter det att man anlännt till Sverige. Man förstår inte själv som nyanländ vad det är som händer med en - men den kunskapen borde alla ha som jobbar med barnen. *"Detta tas inte hänsyn till i skolan, utan lärarna är fullt inriktade på att lära barnen svenska,"* säger hon.

Marie säger att åren 1996-97 kom en regeringsproposition som Integrationsverket gjort och där finns ett helt avsnitt som handlar om nyanlända elever. Hon säger: *"Där står det mycket tydligt att alla barn har rätt till en introduktion i samhället som utgår från hans eller hennes förutsättningar och behov. Det står också att barnet ska ha undervisning på modersmålet"*.

Marie säger att Myndigheten för skolutveckling är hotad att försvinna som myndighet och det har varit deras uppgift att komma med förslag på hur man ska göra med de nyanlända eleverna. Hon lägger till att det antagligen finns lika många modeller för introduktion som det finns kommuner. I Göteborg finns det 21 stadsdelar och det finns säkert 10 olika modeller och de resterande har ingen modell för att de helt enkelt inte behöver, säger hon.

Mottagningen

Marie berättar att "introduktionsuppdraget" startar så fort som möjligt när barnet kommit till Sverige och ungefär 2-4 veckor efter ankomst börjar de i mottagningen. Hon säger att barnet och familjen finns på mottagningen 5-8 veckor men ibland upp till 10 veckor. Hon berättar också att under de sista veckorna av vistelsen där så anmäls barnen till ledningsgruppen för kultur- och -utbildning i stadsdelen med ett förslag på vilken skola barnet ska börja i. Marie säger att förslaget grundar sig på närhetsprincipen, vilket språk barnet talar men även om det kanske är något barn som skulle må bra av att gå på en mindre skola, av någon speciell anledning, men att det är ledningsgruppen som fattar det slutgiltiga beslutet om placering.

Modersmålsundervisning, studiehundledning och svenska som andraspråk

Marie säger att i anknytning till just modersmålsundervisning så fungerar det som en resurs i skolan och är inte obligatoriskt så som studiehundledning på modersmålet är. Hon förklarar också att studiehundledning ska vara som en hjälp för eleverna i olika ämnen på modersmålet och att skolan är skyldig att bistå med det. Marie säger: *"Studiehundledning är som en nödlösning för att det ultimata är att ge tvåspråkigundervisning men i och med att Sverige är ett litet land så kan man inte ge all undervisning på alla språk till alla olika barn."*

Marie berättar att 1987-88 kom det ut en rapport från riksrevisionsverket som talade om att modersmålsundervisningen var meningslös. Hon säger att modersmålsundervisning förpassades till tider efter ordinarie skoltid. Hon lägger också till att i många avseenden så har diskussionen gått tillbaka igen just för att diskussionen om tvåspråkighet är tillbaka. Hon berättar att i början på 80-talet diskuterades dessa frågor men försvann för ett tag men tycks vara tillbaka igen, vilket också märks på den nationella strategin.

Hon säger också vidare att lärare som arbetar med svenska som andraspråk ofta är försvarare av modersmålsundervisning men undervisar oftast helt och hållet på svenska i Svenska som andraspråk. *"All kunskap i Sverige som kommer från exempelvis Kenneth Hyltenstam med flera visar på vikten av modersmålet. Om introduktionen ska ligga på skolan så handlar det*

inte längre om själva kunskapen, utan förhållningssättet och detta nämns inte i den nationella strategin. Hur ska barnen tillgodogöra sig kunskaperna? Efter väldigt många år så har man kommit fram till att barnet ska få undervisning på det språk han eller hon behärskar bäst men nästa fråga blir sedan om en elev som varit med om mycket hemska upplevelser kan tillgodogöra sig undervisningen?”

Idag berättar Marie att man utgår ifrån att det är eleven som har problem, istället för att se kritiskt på undervisningen. *”Den stora majoriteten av barnen i en förort förstår inte undervisningen på grund av språket och plötsligt så är resursverksamheten större än den ordinarie verksamheten. Vore det inte bättre att anpassa verksamheten till de barn som faktiskt finns där!? Istället för att se barnet så ser man målet, för att skolan är målrelaterad.”*

Marie avslutar intervjun med: *”Det står i läroplanen att barnet ska erbjudas likvärdiga möjligheter att nå målet men så är det inte nu. Hela undervisningen genomsyras av tanken att eleven måste nå upp till ett betyg. Det man försöker göra är att få barnet att komma ikapp sina svenska klasskamrater, man utgår inte från elevens behov utan jämför istället med de andra eleverna. Det är absurt att barn som gått i skolan i två år ska få betyg och även att dessa skolor med många nyanlända elever sedan hängs ut i media.”*

Sammanfattningsvis kan sägas att Marie är kritisk till hur nyanlända elever tas emot idag och efterlyser mer en helhetssyn på barnet. Hon argumenterar också för en undervisning som ska utgå från elevens behov och mer tillvarata de faktiska kunskaper som eleven har. Hon är kritisk till att undervisningen för nyanlända elever är så fokuserad på att eleverna bara ska lära sig svenska och komma ikapp sina svenska kamrater (Cummins pekar på att tvåspråkiga barn måste ge upp sitt första språk för att lyckas i samhället). Anledningen till att hon tror att det är på det sättet är för att skolan är så målinriktad. Hon pratar också om vikten av att skolan måste anpassas till de elever som går där och inte tvärtom, vilket är fallet nu. Hon förespråkar också att modersmålsundervisningen ska få ett betydligt större utrymme än vad den har idag, främst för att det skulle gynna elevens kunskapsutveckling. Hennes uttalanden tyder på att hon har ett sociokulturellt perspektiv på kunskap där individen står i samspel med sin omgivning.

4.2.5 Intervju 2

Lena har jobbat på mottagningen sedan 2003 och det var då verksamheten startade. Innan hon började jobba där så hade hon jobbat med barn från andra länder men inte specifikt nyanlända. På mottagningen finns det fyra anställda men alla är inte heltidsanställda. Mottagningen är till för alla skolor i stadsdelen och de tar emot barn mellan sex och sexton år samt deras familjer.

Mottagningen

Lena säger att det från början, då verksamheten startades, fanns tre kartläggningssmallar, en som behandlade livssituationen (om tiden innan de kom till Sverige osv.), en annan om kunskap och kompetenser och en tredje som var en språklig del (som egentligen aldrig har använts). Dessa kartläggningssmallar används fortfarande berättar Lena. Hon säger att den innehåller frågeställningar som handlar om hur man har haft det i hemlandet, hur man har levt, om man har några traumatiska upplevelser, hur resan till Sverige var osv. Dessa kartläggs genom samtal, dels med föräldrar och/ eller anhöriga men även med barnen själva. Lena säger att dessa samtal handlar mycket om den fysiska men även den psykiska hälsan och att det är barnet som är i fokus. Hon säger också att dessa samtal kan vara väldigt påfrestande men att det är tur att de blir handledda av en bra psykolog.

Lena berättar att familjerna som kommer till mottagningen är där mellan sex till åtta veckor och hon säger att de tar familjer som kan vara asylsökande, eller ha uppehållstillstånd men det kan även vara så att barnen kommit hit som anknytning. *”De som är asylsökande har ofta väldigt liten chans att få stanna i Sverige. Vissa frågor vi ställer kanske liknar de som Migrationsverket ställer men skillnaden är att de analyserar svaren men det gör inte vi här! På det sättet så blir det en chans att få berätta utan att bli ifrågasatt. Relationen med familjen man kartlägger blir väldigt nära och ibland direkt eller indirekt ber dem om hjälp för att de är så förtvivalade. De vet inte vad de ska ta sig till och det kan vara tufft och ta mycket kraft!”*

Tre kartläggningsmallar har arbetats fram av Marie och de andra lärarna i referensgruppen, Marie har sammanställt dem, berättar Lena. Hon säger också att verksamheten har varit i utveckling ända sedan den startade och att den är fortfarande. *”Det material vi har här är sådant som vi har sammanställt själva, som har vuxit fram under dessa år. Själva uppdraget är ganska tydligt men inte tillvägagångssättet och det är det som vi har arbetat fram själva.”*

Genom Migrationsverket får de kontakter med vissa familjer säger Lena medan andra går direkt till närmsta skola och anmäler sitt barn. Hon säger att de kallar hela familjen till ett mottagningsamtal, vilket är det första samtalet. Hon berättar att den person från mottagningen som håller i mottagningsamtalet också är den som skriver kartläggningen. Hon säger att det på mottagningsamtalet är tänkt att vissa frågeställningar ska besvaras men att det inta alltid blir så. *”Vi frågar om skolbakgrund, om de har gått i skola innan och även om vad föräldrarna har jobbat med innan. Det är mycket som är tänkt att det ska hinnas med första gången, ofta hinns det inte med. Många av dem som kommer hit befinner sig i ett stressat tillstånd, de vet inte riktigt vad detta är för något, de vet inte att vi inte hör ihop med Migrationsverket. Det går åt mycket tid att förklara vad vi gör här och varför vi finns.”*

Lena berättar att mottagningen har kontakt med BUP till vilka de remitterar barn. Hon säger också att det finns skolpsykolog och skolkuratorer kopplat till skolorna men att de aldrig har tid. Hon berättar att de på BUP tar emot asylsökande barn men ger dem inte möjlighet till bearbetning under asylsökningensperioden för att om ska kunna bearbeta traumatiska upplevelser så måste man befinna sig i en lugn livssituation, vilket man inte gör under asylsökningensperioden. Hon säger att de däremot kan få något som kallas för stödsamtal och då får barnen möjlighet att berätta. *”Vi som jobbar här tror att alla möjligheter att få berätta om det som har hänt är en form av bearbetning och att det inte behöver vara så mycket mer än så.”*

Verksamheten

Lena berättar vidare att barnet och resterande familj, om de kan, är på mottagningen mellan 8.30-13.00 måndag till torsdag. Hon säger att vissa barn som kommer som anknytning oftast har föräldrar som är i full gång med att arbeta eller läsa så de kanske de inte kan vara med. Hon berättar att under dagarna så har de olika slags aktiviteter för att kartlägga elevens kunskaper och kompetenser, så som matematikuppgifter och läsning på sitt modersmål. Lena säger att de inte kan bedöma hur bra de läser på alla språk men att de kan höra om de har ett flyt när de läser. Hon berättar också att de har köpt in många böcker på olika språk men att de inte har precis alla men att de lånar mycket på biblioteket. *”Vi använder oss av mycket bilder, exempelvis visar vi bilder på kända personer och ser om de känner igen dem. De får försöka rita sin karta på sitt hemland och vi kollar om de känner till världsdelarna. Om en elev är extra duktig i något så försöker vi understryka det extra mycket i sammanställningen som skolan får.”*

Lena påpekar att om en 13-14-årig elev har fullgod skolgång med sig så ligger han eller hon oftast högre kunskapsmässigt i jämförelse med en svensk elev. Hon säger att eleven då kan slussas ut väldigt fort i skolan.

Lena säger också att de har ett samtal med barnen och ett samtal med mamman och pappan och att de alltid använder tolk. Hon säger också att när perioden är slut så sammanställs allt detta i en rapport som de sedan går igenom med föräldrarna så att de får höra vad som skrivits men också för att de ska kunna ge synpunkter, rapporten lämnas sedan till skolan. Lena säger: *”Det står rekommendationer till skolan om att barnet eventuellt behöver extra stöd eller hjälp med något.”*

Lena inflikar sedan att de i mån av tid försöker att hjälpa till med fritidsaktiviteter för barnen och säger att det är viktigt att barnen får skapa sig sådana kontakter. Hon säger också att mottagningen får hjälpa till med många sociala kontakter så som vårdcentraler, föreningar, Rädda barnen och så vidare. *Så länge familjen är här och det finns saker som vi kan bidra med så att det hjälper barnet så säger vi inte nej. Det skulle vara omöjligt att jobba här annars. Man får en nära relation till familjen.*

Till sist berättar Lena att närhetsprincipen ofta tillämpas i val av skola men att det alltid är föräldrarna som avgör vart deras barn ska börja. Hon säger att under överlämningskonferensen går de igenom rapporten. *”Det är inte alla skolor som tar till vara på rapporten som vi skriver och det är synd! Det finns mycket viktig information som skolan kan använda sig av.”*

Avslutningsvis inflikar Lena att det krävs en stor flexibilitet för att arbeta på mottagningen. *”Det hade varit skönt om det från början hade varit tydligare så att man exempelvis skulle använda det här materialet för den här kartläggningen. Å den andra sidan kan det vara svårt också för då har man inte så stora möjligheter att påverka, men det hade varit mycket enklare, i jämförelse med hur det har varit.”*

Som en sammanfattande reflektion kan sägas att Lena har en uttalat klar helhetssyn på barnet bland annat för att hon pekar på vikten av att barnen ska få prata så mycket som möjligt om det de har upplevt (visar på synen på barnets behov). Hon är noga med att understryka att under tiden som familjerna är på mottagningen så är det barnet som är i fokus. Hon trycker även på att det mottagningen gör är viktigt och att det är synd att alla skolor inte tar tillvara på kartläggningen. Hon understryker också vikten av att tillvarata de kunskaper som eleverna har med sig, det vill säga att utgå från elevens förutsättningar. Även Lena kan sägas ha en sociokulturell syn på lärande och kunskap där betoningen ligger på att se på individens kunskaper och behov i ett större perspektiv. Hon betonar även vikten av att barnen behöver aktiviteter utanför skolan.

4.2.6 Intervju 3

Jonas är lärare och jobbar i resursverksamheten (navet) på skolan. Han har jobbat i fem år med nyanlända elever på den aktuella skolan. Han har varit verksam lärare i 10 år. I navet finns det fem heltidsresurser som är fördelat på nio lärare.

Direktiv

Jonas berättar om de lokala direktiven gällande nyanlända elever på skolan. Han talar då om att det finns en del i uppdraget som skolan har för dessa elever och den är inriktad på kunskap

och en del som är ett socialt uppdrag. Han berättar att själva inskolningsuppdraget som skolan har är: *”Att hjälpa de här barnen att utveckla svenska språket så bra som möjligt och på så kort tid som möjligt, för att de ska kunna tillgodogöra sig undervisningen i så många ämnen som det går.”* Jonas säger också att han upplever att de på skolan på ett sätt jobbar mot alla odds för det normalt tar sex till åtta år att lära sig ett språk så pass bra så att man kan tillgodogöra sig undervisning på den här nivån som krävs av eleverna. Han säger också att det är ännu svårare på den aktuella skolan för att den är belägen i en förort till en större stad och det pratas knappt någon svenska alls utanför skolan.

Jonas beskriver att den sociala uppdragsdelen framför allt handlar om att stödja eleverna till att hitta kamrater och en trygghet. Han säger vidare att: *”Den sociala delen av uppdraget har varit underprioriterad tidigare. Det är ofta just det som barnen vill ha först. Den har varit bortprioriterad på det sättet att formen för nyanlända elevers undervisning har varit isolerande. Då de nyanlända eleverna gick i en och samma klass i ett par år (förberedelseklass) blev det nästan en institution av verksamheten och parallellt pågick det liv för ungdomarna utanför gruppen som de inte hade någon självklar del i.”* Han säger också att som ungdom vill man umgås med jämnåriga och inte vara i en grupp där det finns betydligt yngre barn. *”Innan bedömde man alla nyanlända elever som i stort sett likadana och som om att de skulle ha samma behov, förutsättningar och att man struntade i det individuella perspektivet.”*

Arbetsätt

Jonas säger att arbetsättet har förändrats under tiden han har jobbat på skolan och att det innan var mycket av en organisationsfråga. Han beskriver det som att det var svårt att få ut eleverna i klasserna för att det fanns ingen tradition att successivt slussa ut dem i klasserna, antingen var man i förberedelseklassen eller så gick man i ordinarie klass och dit kom man om man var ”färdig” i förberedelseverksamheten. Jonas upplevde det som att de ordinarie lärarna inte ville se sig själva som speciallärare, att de inte ville ha ”problem” med dessa elever och så länge man såg att det kunde bli det kring dessa elever så var det lika bra att det stannade i förberedelseklasserna. Han säger också att det fanns elever som fastnade där och tappade motivationen och lusten att lära mycket på grund av att det hela tiden kom nya elever in i klasserna, vilket gjorde att det blev mycket upprepning i undervisningen. Jonas har inte själv jobbat med förberedelseklass men han säger att det var såhär det såg ut då han började på skolan.

Han berättar att då de nyanlända eleverna gick i förberedelseklass hade de alla ämnen tillsammans, de gjorde allt ihop och fördelen med detta var att lärarna som hade förberedelseklass hade väldigt god koll på just dessa elever som gick där. Han säger att strukturen på ett sätt var mycket tydligare där i jämförelse med navetverksamheten. Han berättar att tanken var att eleverna skulle vara i förberedelseklass under en tvåårsperiod men att det ofta blev längre för att inte fanns en flexibilitet i processen att slussas ut i ordinarie klass. Detta berodde delvis på att när schemat för terminen var lagt så skulle det mycket till att ändra på det.

När Jonas började arbeta på skolan så undervisade han andra barn som var i behov av särskilt stöd. Han berättar: *”Förberedelseklassen fanns i ett hus för sig och det var samma sak med sårskolegruppen. För ett par år sedan började man tala om begreppen inkludering och exkludering och vikten av att inte ta ut elever med funktionshinder och placera dem i en särskild undervisningsgrupp, vilket var det traditionella sättet att lösa det på. Jag och en annan kollega, Anna, fick i uppdrag att få ut dessa elever, i klasser igen för att det skulle*

kunna komma in andra elever som behövde hjälp och stöd. Då den verksamheten fungerade väl så började funderingarna kring om det kunde vara något även för nyanlända elever, framförallt för att på det sättet få fart i systemet. Det fanns många duktiga elever som mycket väl skulle kunna komma ut i klass men att det fanns en rädsla hos många lärare att ta emot elever som inte varit i Sverige så länge.” Rädslan tror Jonas främst berodde på att man såg på dessa elever som ett problem.

Jonas berättar vidare: ”Att fördelarna med den nuvarande verksamheten är att det finns en uttalad mening och vilja att möta just individens behov utifrån hans eller hennes förutsättningar. Samt att normalisera elevens studiesituation så fort som det bara är möjligt. Det är lättare möta eleven på hans eller hennes kunskapsnivå på det sättet. Ytterligare en fördel med navetverksamheten är att dessa elever får träffa många jämnåriga, men också att de har närheten till den övriga skolan och alla eleverna där, på så sätt får de en tillhörighet till skolan direkt.”

Jonas vill påpeka att de nackdelar han kan se med navetverksamheten är att det tenderar att bli strukturlöst och att den fysiska miljön är svårhanterbar samt att det kan vara svårt att få ro att studera där. Han säger också att den personal som finns på navet får göra mycket akutinryckningar som gör att det påverkar den ordinarie undervisningen. Han pratar även om att det behövs mer kunskap hos personalen särskilt gällande svenska som andraspråk.

Introduktion på skolan och navetverksamheten

Jonas berättar att det finns ett överlämningsförfarande som har blivit allt mer formaliserat (se bilaga 3). Han säger att man definierar eleverna som nyanlända under 2 års tid och den enda anledningen som han kan se är att under dessa två år har man rätt till studiehandledning på modersmålet (timmar som man köper från modersmålsenheten). Jonas säger att de senaste fem åren så har nog antalet nyanlända elever varit det samma, ungefär 20 till 40 stycken varje läsår men de elever som kommer nu är från olika språkområden (innan kom de i större utsträckning från samma), vilket gör det svårare att lösa det rent resursmässigt gällande modersmålsundervisningen.

Jonas beskriver att överlämningssamtalet föregås av att man har läst in sig på den dokumentation (kartläggningen) som gjorts av mottagningen. Han säger att rektorn beslutar om placering och att det sedan bestäms vilken klass eleven ska gå i. Den nyanlända eleven får en klassplacering direkt, även om det är uttalat att eleven kanske gör all tid inne på navet och sen utifrån förmåga och vilja så ökar tiden ute i de ordinarie klasserna. Han säger att det finns vissa elever som bara efter ett par månader är ute i klass.

Personalen på navet och klassföreståndaren gör ett preliminärt schema där det förhoppningsvis finns både timmar i navet och i ordinarie klass säger Jonas. Han säger att om en elev ska ha timmar i ordinarie klass eller ej är beroende av elevens kunskapsnivå i olika ämnen. Det kan till och med vara så att eleven har chans att få ett betyg i något ämne, så som idrott eller engelska men att det ser olika ut för alla elever. Då schemat är lagt så kallar man till ett inskolningssamtal (då är föräldrarna och eleven med, det var de inte på det förra mötet) då visar man runt på skolan och direkt efter det börjar skolverksamheten. Han berättar också att eleven får frågan om han eller hon vill ha modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet. En individuell studieplan upprättas någon vecka efter att eleven börjat i Navet och den skrivs av ansvarig personal för aktuell elev, säger Jonas.

Jonas säger att det är svårt att säga när en elev är "klar" för att slussas ut i klass. Han säger att: *"mycket handlar om hur förutsättningarna ser ut i klassen och om det finns elever som talar elevens språk samt hur villig läraren är att ta emot eleven. Det finns inte några dokument eller direktiv som talar om när det ska ske, utan att det handlar om förhandling hela tiden. Vi på navet, föräldrarna, arbetslagen, skolledningen är i ständig förhandling kring aktuell elev. Det hade varit skönt om det fanns tydliga direktiv gällande elevens "mognadsgrad" när den var klar för att komma ut i klass och att det då inte fanns något förhandlingsutrymme. Det kan på ett sätt vara svårt med tydliga direktiv och det är för att skolan skulle kunna bli stämplad för att göra fel. På politikernivå finns det en förståelse för att skolorna är väldigt belastade och resurserna är få så att det arbetet man gör i skolan kan inte bli optimalt för att utrymmet finns inte och att det på det sättet inte heller går att styra arbetet genom tydligare direktiv."*

Jonas anser att de nyanlända eleverna borde ha mer skoltid än de har. Han säger att de inte har möjlighet att ge så många timmar som de skulle vilja. Det minsta är 20 klocktimmar per vecka och det är minimikravet för alla elever, dvs inte specifikt för nyanlända elever.

Jonas berättar att han upplever det som att lärarna många gånger står handfallna då de nyanlända eleverna kommer hit med svåra upplevelser de varit med om och att de (lärarna) inte har utbildningen för att möta eleverna på ett riktigt sätt. Det kan ta sig uttryck i depression, eller att eleven blir utåtagerande eller drar sig till fel umgänge. Han säger att: *"Det finns inte något samarbete med någon annan verksamhet i kommunen men det finns en fritidsverksamhet (idrottsverksamhet) som en av idrottslärarna ansvarar för, fast det är inom skolans regi. För att få lov att vara med där så krävs det att eleverna sköter skolan. Det är många på skolan som går in och gör insatser för dessa barn och familjer som kanske egentligen andra instanser i samhället borde ha ansvar för"*.

Svenska som andraspråk

Jonas säger att det vore positivt om man på skolan försökte att införa ett svenska som andraspråkperspektiv även i andra ämnen. *"Som det ser ut just nu är svenska som andraspråks kursplan det enda vi kan följa. De ämnen som fungerar bra att undervisa i (just nu) ur ett andraspråks perspektiv är matematik och engelska men de andra ämnena är svårt och då får man improvisera mycket utifrån de resurser som finns på skolan. De ordinarie klasslärarna kan ex. ta hjälp av någon av de lärarna som är tvåspråkiga för att förbereda en elev inför ett prov. Det man gör då är att man försöker att fokusera på den faktiska kunskapen, för att språket inte ska utgöra ett hinder. Det finns bland annat en pedagog som talar sorani som kan hjälpa de kurdiska barnen mycket."*

Avslutningsvis säger Jonas att skolan befinner sig i en kontinuerlig förändringsprocess och att man verkligen är på väg bort från en institutionalisering av verksamheten, men då måste det finnas både struktur och flexibilitet på samma gång. Han säger sedan att personalen på Navet skulle kunna bli en mobil resurs i de olika arbetslagen. Han säger också att det ideala är att alla lärarna ska ta ansvar för allas elever och att resurserna måste användas på ett bättre sätt än vad de gör nu. Han avslutar intervjun med att säga att: *"Hela skolan skulle egentligen vara präglad av ett andraspråkperspektiv men det är inget som är medvetandegjort eller uttalat hos personalen som jobbar här. En möjlig anledning till det kan vara att många av lärarna sitter fast i det gamla och det tar tid att lära nytt."*

Sammanfattningsvis kan sägas att Jonas anser att det är viktigt att betona att det finns två uppdragsdelar för skolan (en kunskapsmässig och en social). Han tycker att den sociala delen

har, och är delvis fortfarande, bortprioriterad och att man alltför mycket fokuserar på tillägandet av kunskaper. Han menar att den sociala uppdragsdelen är nog så viktig. Han ser dock att fördelarna med den nuvarande verksamheten bidrar i större utsträckning till att de nyanlända eleverna kan känna sig som en del i skolan i jämförelse med hur det var då det fanns förberedelseklass. Förberedelseklassverksamheten bidrog till exkluderandet av eleverna mycket på grund av att eleverna inte hade någon kontakt med övriga elever på skolan men också för att det var svårt att få ut eleverna i klass. Han tycker sig se en förändring på skolan nu där fler av lärarna ser att de nyanlända eleverna är allas elever och allas gemensamma ansvar. Precis som Haug är Jonas inne på inkluderande integrering, vilket skulle betyda att ”specialundervisning” inte enbart är några få lärares uppdrag, utan allas.

Jonas ser också att den nuvarande navteverksamheten har större möjligheter att anpassa undervisningen efter individens behov och förutsättningar, än förberedelseklassverksamheten då man mer såg på alla de nyanlända som en homogen grupp.

4.2.7 Intervju 4

Leila har jobbat på skolan sedan 2001 och innan det så jobbade hon som modersmållärare i kurdiska. Då hon jobbade som modersmållärare hade hon studiehundledning med framförallt kurdiska elever. Leila är ursprungligen från Iran och talar både persiska (sorani) och arabiska. Hon började att jobba på skolan genom en statlig satsning som hela stadsdelen fick ta del av och således även skolorna i stadsdelen. Hon anställdes då på skolan för att hon skulle driva ett projekt för tvåspråkiga elever och undervisa eleverna i olika ämnen. Då Leila anställdes berättar hon att det fanns många kurdiska elever och många arabisktalande elever. Hon hade då en grupp på 13-14 elever som hade sin tillhörighet i förberedelseklass men som gick hos Leila parallellt, under en tvåårsperiod. Hon säger att allting var väldigt fyrkantigt för dessa elever, rent schemamässigt. Hon säger att man kunde likna förberedelseklassen vid en ”drop-in verksamhet” för att det ständigt kom in nya elever i klassen. Hon säger också att det var små chanser för eleven att komma därifrån, vissa ”fastnade” i klassen i 3-4 år och hade svårt att komma in i ordinarietklassverksamhet. Hon understryker att ”det var svåra ramar som man inte kunde bryta”. Hon säger att det var de duktigaste eleverna som klarade sig bäst och kunde komma ut ganska fort.

Förberedelseklass

I Förberedelseklassen var det mycket fokus på svenska och att eleven skulle lära sig ”tillräckligt bra” svenska för att få komma ut i klass men även om en elev kunde svenska bra så var det ändå svårt att komma därifrån, säger Leila. Leila berättar: *Klassen hade alla estetiska ämnen ihop. De bildade en egen grupp tillsammans men de var väldigt isolerade från skolan i övrigt. Då man tänker på nyanlända elever tänker man oftast på elever som kommer från ett krigsdrabbat land och som har svårigheter på ett eller annat sätt men att det behöver inte gälla alla. För de barnen som har med sig mycket traumatiska upplevelser så är det bra med struktur, att ha samma klassrum, samma bänk osv., som det var i förberedelseklass men de nyanlända eleverna vill ju vara som alla andra och inte annorlunda. Man måste understryka vikten av den sociala delen för de nyanlända eleverna och hur viktigt den är för dem. Det primära för de nyanlända eleverna är tillhörigheten, att få lov att vara med i ”verkligheten”. Den sociala delen är egentligen det allra viktigaste för dessa elever, den spelar in mycket också då en elev ska lära sig svenska”.*

Direktiv

Leila säger: *”Det finns inga klara direktiv gällande nyanländas elever undervisning . Det som finns är svenska som andraspråkskursplan. Hade det funnits direktiv så hade det också varit lättare att planera bättre för dessa elever, så det hade varit positivt! ”*

Leila lägger sedan till att: *”Jag upplever det som att synen på arbetet med nyanlända är så spridd så att det kanske skulle vara svårt att enas kring nationella direktiv. Det skulle däremot vara positivt om det fanns lokala direktiv på varje skola så att man skulle veta hur man ska jobba med nyanlända elever. Nu känner jag bara till mottagningsrutinen. Just nu är det upp till varje lärare och arbetslag att planera själva hur de vill göra undervisningsmässigt och det är mycket som hänger på den enskilde läraren. Hade det funnits direktiv gällande mottagningsrutinen och även då det gäller undervisning så hade det underlättat mycket för både personal och elever.”*

Navetverksamheten

Leila berättar om den långa diskussion som föregick innan ett beslut togs om att man skulle slå ihop alla resursverksamheter på skolan. Hon säger att även förberedelseklassen räknades som en resursverksamhet och att den verksamheten som Jonas och Anna hade för elever i behov av särskilt stöd räknades in där. Det var så navet bildades. Hon säger: *”Det bästa med navet är att man ser till individen och utgår från hans eller hennes starka och svaga sidor. Nu är det mycket enklare för elever att direkt komma ut i klass. I förberedelseklassen hade man fokus på svenska men i navet fokuseras det även på andra ämnen vilket också stärker eleven.”*

Leila säger vidare att navet inte kan erbjuda en heldagsundervisning som egentligen hade varit det bästa för nyanlända elever. *”Det blir ett glapp mellan navet och ordinarie verksamhet på det sättet. Ibland om eleverna upplever att det är för tufft i något ämne ute i klass och inte hänger med så finns det stor risk att de börjar skolka. Då skolan hade förberedelseklass så var det heldagsundervisning, vilket var positivt för eleverna. Minimum är 20 timmar i veckan och att det är för lite men att det inte finns resurser till mer, bland annat för att navet har så många olika arbetsuppgifter.”*

Modellklassverksamheten

Modellklassen är en relativt nystartad verksamhet för nyanlända elever på skolan. Den verksamheten baseras på att alla nyanlända elever ska få studiehandledning på modersmålet i alla ämnen. Man har låtit sig inspireras modell som har sin grund i USA. Denna modell har visat att elever som utvecklar ett andra språk samtidigt får läsa ämnen på sitt eget modersmål gagnar detta även andraspråksinläringen, det blir en kognitiv utmaning på det sättet. De tre största språkgrupperna, vilka är somaliska, arabiska och sorani ska ingå i modellklassen och den ska fungera som en egen klass för sig (under två år) men de som går där ska också ha en tillhörighet till en annan klass. På skolan finns så många språkgrupper så att det rent resursmässigt går det inte att leva upp till.

Hon säger att *”elevernas kunskap ska inte stanna upp, ämnesmässigt, utan de ska fortsätta att lära sig på sitt modersmål. Det är modersmållärarna som ska ha huvudansvaret för undervisningen men en fråga som då blir aktuell är: Vilka ämnen ska man fokusera på? Det finns inga klara direktiv vad som gäller just nu. En modersmållärare kan inte undervisa alla ämnen. Den undervisning eleverna får i svenska ges av en svensklärare. Eleverna ska ingå i modellklassen under två år men eleverna går fortfarande ifrån och har lektioner med den klass de är inskrivna i (ordinarie klass), vilket ämne det är bestäms utifrån elevens förutsättningar.*

Då projektet startades så var det tänkt att det skulle vara 12 elever i klassen, fyra från varje språkgrupp men det finns inte underlag för det. Just nu finns det bara fyra elever som har tillhörighet till modellklassen och det är en åldersblandad grupp med elever från årskurs 5-7 berättar Leila. Hon understryker än en gång att den sociala faktorn är väldigt avgörande gällande elevens hälsa och att modellklassens placering är inte bra för att eleverna blir exkluderade från skolan

Hon säger också: *”Genom modellklassen har man öppnat upp fler dörrar i jämförelse med hur det var innan den startades, man vet inte hur man ska hantera det. Man måste gå in och styra upp hur man praktiskt ska göra, rent ämnesmässigt.”*

Leila tycker avslutningsvis att synen på nyanlända har börjat förändras och menar att: *”Det verkar som att fler lärare har börjat förstå att dessa elever är hela skolans angelägenhet och det har öppnat upp för fler diskussioner, lärarna emellan. Men man fokuserar fortfarande alltför mycket på praktiska detaljer istället för att diskutera hur man ska göra rent undervisningsmässigt.”*

Sammanfattningsvis kan sägas att Leila belyser den tvåspråkiga undervisningen gällande de nyanlända eleverna. Hon betonar vikten av att kunskapsutvecklingen inte ska stanna upp utan ska få fortsätta att utvecklas. Hon ser dock att möjligheterna för alla barn att få tvåspråkigundervisning är ganska små på grund av att skolorna inte kan bidra rent resursmässigt med så många modersmållärare. Hon understryker också att den sociala delen är en viktig komponent i att eleverna ska känna sig motiverade till att fortsätta utvecklas rent kunskapsmässigt. Hon belyser därigenom vikten av att ha ett helhetsperspektiv på eleven. Leila tycker också precis som Jonas att det har skett en förändring gällande inställningen till nyanlända elever och deras undervisning i den bemärkelsen att alla eleverna på skolan är alla lärares angelägenhet, vilket som nämnts innan tyder på en riktning mer mot en inkluderande integrering för de nyanlända eleverna.

5 Slutdiskussion

Syftet med min undersökning har varit att genom direktiv och styrdokument, samt lokal praktik undersöka vad för slags syn på lärande och kunskap som framträder och förmedlas gällande nyanlända elevers introduktion till det svenska samhället och skolan. Det som har framkommit i de direktiv och dokument som finns och som även intervjuerna bekräftar är att individens behov och förutsättningar idealt *ska* prioriteras samt att den främsta nyckeln in till det svenska samhället och skolan anses vara att behärska det svenska språket. Det är en viss nivå av kunskap och lärande som ska uppnås för att eleven/ barnet ska kunna vara en del av kollektivet i skolan eller i samhället. Trots att lärandet ska vara individanpassat är det fortfarande eleven och barnet som ska prestera för att kunna ta del av den större gemenskapen i skolan (/kollektivet). Det vill säga att *individen* ska anpassa sig till rådande kultur och mönster som gäller i skolan eller i samhället. Det finns dock en direkt motsägelse i faktumet att skolan skall vara individanpassad samtidigt som det ställs krav på måluppfyllelse där alla elever ska anpassas till rådande system. Detta framgår mycket tydligt då det gäller de nyanlända eleverna i den svenska skolan.

5.1 Lärande och kunskap ur ett samhälleligt perspektiv

Om man ser på lärandet ur ett samhälleligt perspektiv så ska eleven få med sig kunskaper från skolan för att fungera i det svenska samhället. Dessa kunskaper är ofta kopplade till individen och ska utgå från hans eller hennes behov och förutsättningar men dessa kunskaper i skolan, mellan individ och samhälle, är ofta svaga. Varje enskild individ utgör väl en del av kollektivet? Säljö (2000) pekar på vikten av att se på lärande och kunskap utifrån ett

perspektiv där samspelet mellan kollektiv och individ är i fokus. Detta understryker vikten av att se de nyanlända elevernas kunskapsstillägnande ur ett helhetsperspektiv, vilket också intervjuerna pekar på.

Genom att se på lärande ur ett perspektiv där det finns en starkare koppling mellan individ och kollektivet/samhället så får kunskaperna en vidare och bredare mening. Vårt samhälle idag är väldigt fokuserat på individen och även det speglar skolan, bland annat genom att eleverna ska ha och tillägna sig en viss typ av kunskap för att kunna fungera, dels i skolmiljön men även i samhället i stort. Säljö (2000) menar exempelvis att skolan är starkt orienterad mot det skriftspråkliga sättet att förhålla sig till omvärlden och att elevers behärskning av sådan kommunikation är avgörande för att de ska kunna hävda sig i skolmiljön. Dessa kunskaper som förmedlas inom ramen för en verksamhet kan vara svåra att applicera i en annan (skolan kontra samhället). Säljö menar att det inte bör finnas en kontrast mellan skolan och "verkligheten" (samhället) såsom det gör i dagens skola.

Precis som nämnts innan så är det tydligt i de olika styrdokumenterna och direktiven som finns att undervisningen ska utgå från individen och hans eller hennes förutsättningar. Detta har även framträtt tydligt i intervjuerna. Det intressanta blir sedan att dessa elever ska uppnå samma sorts kunskapsnivå, trots deras olika förutsättningar och behov. Hur går den ekvationen ihop? För att exempelvis kunna få ett G behöver en elev ha tillägnat sig en viss typ av kunskap. Detta är ju inget som specifikt bara gäller nyanlända elever, men då det gäller den här elevgruppen blir det extra tydligt. Alla dessa elever som kommer och ska slussas in i skolan ligger ju självklart på olika sorters nivå rent kunskapsmässigt och tar således olika lång tid på sig att lära men de ska fortfarande prestera en viss form av nivåkunskap för att kunna delta i den kollektiva verksamheten, det vill säga i den ordinarie undervisningen. Vad som framträtt tydligt i styrdokument och direktiv men även i intervjuerna är att det är en viss nivå av det svenska språket som ska uppnås för att en elev ska kunna vara med i den ordinarie undervisningen. Sätter man in detta i ett perspektiv där resterande omgivningen också finns med blir det in det närmsta paradoxalt. En skola där 90 procent av eleverna är första eller andragenerationens invandrare ska anpassas efter en "mall" som är uppsatt av samhället. Kanske är det så att skolan är till för svenska medelklassbarn i Sverige, precis om Haug (1998) påstår!? Hur kan undervisningen sägas utgå ifrån elevens behov när det i själva verket är klara uppsatta mål för vad en elev bör kunna för att faktiskt klara sig? Det är viktigt, tror jag, att försöka att sätta in lärandet i ett större perspektiv för att kunna se hela individen. Skolan har ganska så snäva ramar gällande undervisning och vad som ska förmedlas till eleverna. Det finns en uppfattning om vad som ska läras ut i skolan och det finns en viss nivå av kunskap som ska uppnås. Då man sätter in detta i ett perspektiv gällande nyanlända elever och deras undervisning så blir det extra tydligt. Undervisningen är, oavsett arbetssätt, baserad på att eleven ska uppnå en viss nivå av det svenska språket för att kunna delta i andra ämnen.

Jim Cummins (2000) menar att det finns ett samhälleligt maktförhållande som avspeglas i skolan vilket leder till att tvåspråkiga barn måste assimileras och ge upp sitt första språk om de vill lyckas i samhället. I det svenska samhället idag ligger mycket fokus på det svenska språket, och att man bör behärska det tillräckligt bra för att kunna vara en naturlig del av samhället. Haug bekräftar även det samhälleliga maktförhållandet som Cummins menar finns i skolan. Haug (1998) menar att enskilda grupper har definitionshegemoni över skolans innehåll och arbetssätt. Skolan är anpassad för en viss typ av elever och de som inte passar in kommer att möta en kultur som bryter mot deras sociala och kulturella värderingar. De här eleverna som inte passar in kommer då att behöva anpassa sig. De nyanlända eleverna slussas in i en skola där ett visst klimat råder som de ska anpassa sig till men de ska också prestera

tillräckligt bra för att kunna få lov att vara en del i den större gemenskapen på skolan. Precis som intervjuerna bekräftat är den sociala delen för eleverna oerhört viktig. Eleverna vill vara en naturlig del av kollektivet, det vill säga, i detta fall skolan.

5.2 Lärande och kunskap på skola x

Borde inte arbetet på en mångkulturell skola utgå helt och hållet utifrån ett andraspråksperspektiv? Det tycks ha blivit stor skillnad på den aktuella skolan då förberedelseklassverksamheten togs bort och navet bildades, på det sättet att även de andra lärarna till viss del förstod att de nyanlända eleverna var hela skolans angelägenhet. Fortfarande, dock, tycks tanken leva kvar att eleverna ska komma till klass först då de har kommit en "viss bit på väg" till att anpassas. För att alla lärare ska kunna ta sitt ansvar gällande de nyanlända eleverna och deras undervisning krävs troligtvis ett annat tankesätt. Den segregeringande integreringen som Peder Haug (1998) skriver om är den som gör sig gällande på den aktuella skolan. Man ska ge eleven kompensatorisk behandling så att han eller hon ska kunna delta i skolan och senare även i samhället. Man plockar ut eleven till en särskild grupp för ett tag och målet är sedan att eleven ska tillbaka till ordinarie klass. Detta kan appliceras på förberedelseklassverksamheten där barnen skulle gå i två år men ofta blev kvar för att de övriga lärarna inte tyckte att det var deras angelägenhet och för att systemet på skolan var trögt. Navetverksamheten har idag en dialog med klasslärarna så att systemet i att få ut elever i klass fungerar väl men den kompenserande undervisningen är fortfarande den som gäller på skolan. Navetverksamheten är en resursverksamhet och är till för elever i behov av särskilt stöd, vilket är den kategori som nyanlända elever tillhör. Det tycks väl också fortfarande vara så, att det på skolan finns ett förhandlingsutrymme för de ordinarie lärarna att vara med och bestämma när man vill ta emot en elev till klassen. Jonas uttryckte det som att navet är i ständig förhandling mellan arbetslagen, föräldrarna och ledningen när en elev ska slussas ut mer eller helt i klass.

Den inkluderande integreringen som Haug (1998) också skriver om innebär att undervisningen ska ges inom ramen för den klass där barnet är inskrivet. Detta är kopplat till en uppfattning om social rättvisa och det hänger samman med lika rätt till deltagande utifrån kollektiva demokratiska värden. Gränserna mellan specialundervisning och den ordinarie undervisningen skulle då suddas ut. Detta skulle då betyda att *alla* lärare kommer att möta *alla* elever, vilket då också skulle ställa högre krav på respektive lärare. Om det ställs högre krav rent kunskapsmässigt på lärarna så bör också lärarna ges den kunskapen, under sin utbildning, som krävs för att kunna möta *alla* elever, vilket dessvärre inte ges idag på inom ramen för den nuvarande lärarutbildningen.

5.3 Avslutande ord

Kanske är det så att skolan måste omdefiniera sin roll helt och hållet för att faktiskt kunna tillgodose just individens behov och anpassa undervisningen utifrån de förutsättningar och behov eleven har? Just nu tycks det vara så att skolan försöker att anpassa sina elever till den verksamhet som finns. Den lokala skolan som har varit underlag för denna diskussion är ändå en skola som har kommit långt gällande viljan att ta tillvarata elevens kunskaper. Inslussningen av eleven till skolan från Mottagningen är ju väl fungerande och fokus i hela den processen är just eleven. Trots detta välfungerande system så kvarstår faktumet att skolan har svårigheter med att utforma hela sin verksamhet utifrån de elever som man faktiskt har utan tycks snarare vilja anpassa eleven efter skolan. Med andra ord så har vi fortfarande en lång bit kvar tills vi kan säga att vi i Sverige faktiskt har *en skola för alla* där utgångspunkten är individens förutsättningar och behov!

Något som skulle vara intressant att forska vidare kring är hur stor påverkan har det omkringliggande samhället på skolan och eleverna? Det vill säga att man skulle titta närmre på det kringliggande samhället där skolan finns och sätta in skolan i ett större perspektiv där samhället utgör ramen.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Hur länge har du jobbat med nyanlända elever?

Hur länge har du jobbat i den här verksamheten?

Hur ser direktiven ut gällande undervisningen av nyanlända elever på den här skolan?

På vilket sätt har de förändrats under den tid som du har varit verksam?

Hur har det i sådana fall påverkat arbetssättet?

Kan du berätta hur det praktiskt ser ut då en nyanländ elev ska skolas in i verksamheten på skolan?

Finns det någonting som kan förbättras gällande mottagandet?

Hur ser själva undervisningen ut för nyanlända elever?

Vad finns det för ramar/ direktiv gällande undervisningen för nyanlända elever på skolan?

Finns det någonting som du anser bör förbättras gällande undervisningen?

Har du jobbat med förberedelseklass?

Har det funnits på skola X under den tid då du jobbat där?

Vad finns det för fördelar respektive nackdelar med förberedelseklasser?

Om du jämför med navetverksamheten med förberedelseklass vad finns det då för fördelar respektive nackdelar med de olika arbetsätten?

Hur ser du på modellklassverksamheten på skolan?

Hur ser du på vikten av eventuella gemensamma nationella direktiv gällande nyanlända elevers mottagande och undervisning?

Bilaga 2

Lokalt dokument på skola x

1. Mottagningens personal kontaktar lagledaren på navet så snart det står klart att en elev skall börja på skola x efter sin tid på Mottagningen.

2. Lagledaren på navet lämnar kort information om eleven (ålder, språk, skolbakgrund mm) till klassföreståndarna i den årskurs som eleven skall börja. Klassföreståndarna mailar förslag på placering till ansvarig rektor. Rektor fattar formellt beslut om klassplacering och meddelar klassföreståndare och kontaktpedagog på navet samt expedition, så att eleven förs in på klasslistan.
3. Kartläggningen skickas till ansvarig rektor, skolsköterska och kontaktpedagog på Navet. Vid behov tar skolsköterskan upp eleven på EHT-möte.
4. Rektor kallar Mottagningens personal, kontaktpedagog från Navet, klassföreståndare, skolsköterska och vid behov annan EHT-personal till ett överlämningsmöte. Information om eleven överlämnas muntligt av Mottagningens personal. Rektor är ordförande. Tid för planeringsmöte bokas.
5. Planeringsmöte: Klasslärarna och kontaktpedagogen på Navet planerar skolintroduktionen. Schema upprättas där det framgår vilka ämnen eleven har i klassen och vilka ämnen eleven har i Navet. Undervisning i och på modersmål samt svenska som andraspråk skall också tydliggöras. Mottagningen informeras om tid för mottagningsmöte och ger informationen till föräldrarna.
6. Mottagningsmöte: Klassföreståndare och Navets kontaktpedagog träffar den nya eleven tillsammans med vårdnadshavare. Navets kontaktpedagog kallar och bokar tolk. Tid för hälsosamtal läggs in i samband med mottagningsmötet. Elev och vårdnadshavare informeras om planeringen som gjorts men synpunkter från dem kan leda till förändringar. Ansökan om studiehandledning, modersmålsundervisning, kost mm fylls i under mötet.
7. Skolintroduktion: Under elevens första tid på skolan har eleven större delen av sin tid förlagd till Navet eller modellklassen. Eleven skolas successivt in i den klass den tillhör. Detta sker i samförstånd mellan klasslärare, kontaktpedagog, elev och vårdnadshavare och grundas på en individuell bedömning. Klassföreståndare och kontaktpedagog förbereder gemensamt utvecklingssamtal.
8. Modellklassen: Elever som tillhör skola X och som har modersmålen arabiska, somaliska eller sorani börjar i modellklassen.

Bilaga 3

Svenska som andraspråk
inrättad 2000-07

[HEM](#)

[SKRIV UT](#)

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Syftet med utbildningen i ämnet svenska som andraspråk är att eleverna skall uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket som är i nivå med den som elever med svenska som modersmål har. Ytterst är syftet att eleverna skall uppnå förstaspråksnivå i svenska. Därmed får de förutsättningar att kunna leva och verka i det svenska samhället på samma villkor som elever med svenska som modersmål.

Att i tal och skrift kunna använda det svenska språket är en förutsättning för elevernas fortsatta liv och verksamhet. Skolan skall genom ämnet svenska som andraspråk ge eleverna möjligheter att utveckla sin förmåga att tala och lyssna, läsa och skriva i olika situationer. Det svenska språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Genom språket blir kunskap synlig och hanterbar. Utbildningen i svenska som andraspråk syftar till att elever med annat modersmål än svenska skall tillägna sig en sådan språkbehärskning att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig utbildningen i andra ämnen och kan ingå i kamratgemenskapen och i det svenska samhället.

Det skrivna ordets betydelse är stor och samhället ställer krav på förmåga att kunna hantera, tillgodogöra sig och värdera texter. Utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken skapar möjligheter för utveckling av och samtidigt förväntningar på språkförmåga hos alla.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven

- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse,
- utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra,
- utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och vill, vågar och kan uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet erövrar ett medel för tänkande och lärande, kontakt och påverkan,
- utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd,
- i dialog med andra uttrycker känslor och tankar som texter med olika syften och olika mottagare väcker och stimuleras till att reflektera och värdera,
- utvecklar sin förmåga att läsa och förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och med olika svårighetsgrader samt att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess karaktär och till syftet med läsningen,

- får möjlighet att förstå svensk skönlitteratur och svensk kultur och blir förtrogen med den värdegrund på vilken det svenska samhället vilar och även lär känna skönlitteratur från andra delar av världen,
- tillägnar sig kunskaper om det svenska språkets uppbyggnad, särart i förhållande till andra språk, ständigt pågående utveckling, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,
- tillägnar sig ett rikt ordförråd och förstår och använder sig av grundläggande mönster och grammatiska strukturer i det svenska språket samt utvecklar sin förmåga att tillämpa skriftspråkets normer,
- utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda ordbehandlingsprogram,
- utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information samt att tolka, kritiskt granska och värdera budskap i olika källor,
- tillägnar sig kunskaper om mediers språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att förstå de kulturbundna värderingarna i medierna,
- stimuleras till eget kulturellt skapande och till att ta del i kulturutbudet,
- lär sig hur det egna lärandet på ett andraspråk går till och lär sig att använda sina erfarenheter, sitt tänkande och sina språkliga färdigheter för att inhämta och befästa kunskaper.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet svenska som andraspråk präglas av annorlunda förutsättningar än skolans övriga ämnen. I alla årskurser i grundskolan börjar elever med ett annat modersmål än svenska och med en annan kulturbakgrund. Spännvidden i språkbehärskning mellan eleverna är stor. Elever som nyligen anlänt till Sverige saknar oftast kunskaper i svenska. Även elever med annat modersmål än svenska som är födda i Sverige kan ha svårt att förstå och delta i undervisningen och redovisa kunskaper. Abstrakta begrepp uttrycks exempelvis ofta på ett konkret och förenklat språk och skillnaderna i språkbehärskning kan vara stora. Det är centralt i ämnet att beakta genusperspektivet i undervisningen, så att förutsättningarna för utvecklingen av det svenska språket i såväl tal som skrift blir gynnsamma för båda könen. Utvecklingen av språket innebär också en utveckling av tänkandet och är därigenom av avgörande betydelse för lärandet. I skolan är undervisningsspråket svenska för majoriteten av eleverna. Det nya språket måste användas som tankeinstrument i skolan, även om det under en inlärningsfas inte alltid fungerar helt och fullt.

Alla lärare har ett gemensamt ansvar och måste vara medvetna om språkets betydelse för lärandet. Inom ämnet svenska som andraspråk ryms dock huvudansvaret för elevernas språkliga utveckling.

Till skillnad mot inläringen av ett främmande språk sker inläring av svenska hos elever med annat modersmål både i skolan och i elevens omgivning i övrigt. Att förstå denna omvärld och dess kultur och jämföra med egna erfarenheter är centralt för ämnet.

Språkutveckling – kunskapsutveckling

Språkutveckling sker inte isolerat utan är alltid knuten till ett innehåll. För att ett språk skall bli väl befäst och utvecklas krävs att språket används i olika sammanhang och kring ett meningsfullt innehåll.

Att bl.a. skapa förutsättningar för att kunna sätta ord på tidigare omvärlds- och ämneskunskaper och på så sätt få en grund för fortsatta ämnesstudier är ett centralt område inom ämnet svenska som andraspråk i det inledande skedet av utbildningen. Utmärkande för ämnet är att det både skall ge redskap för att tillägna sig kunskaper i andra ämnen och hjälp att formulera och redovisa kunskaperna på det nya språket. Detta utvecklar både tanke- och språkförmågan hos eleverna. Till det som är typiskt för ämnet hör att ge möjligheter att tänka och kommunicera på en kunskaps- och begreppsnivå som ofta är högre än den språkliga nivån i svenska. Härvid är samverkan med modersmål och andra ämnen viktig. Betydelsefullt inom

ämnet svenska som andraspråk är att skapa förutsättningar för att i tal och skrift uttrycka komplicerade tankar utan för tidiga krav på formell korrekthet.

I ämnet ingår att behandla komponenter som uttal, grammatik, ordförråd, samtalsstruktur och textstruktur samt att stödja den speciella inlärningsprocess som det innebär att tillägna sig ett andraspråk.

Språk och kultur

Språk och kultur är mycket nära förbundna med varandra. Elever med ett annat modersmål är mer eller mindre delaktiga i två kulturer. Kultur i vid bemärkelse innebär ett komplicerat nätverk av osynliga normer, regler och förhållningssätt. Centralt i ämnet svenska som andraspråk är att synliggöra likheter och skillnader mellan ursprungskulturens och det svenska samhällets synsätt och värderingar för att eleverna skall förstå den värdegrund den svenska skolan och det svenska samhället vilar på.

Elever som läser svenska som andraspråk har fått sina första språkliga erfarenheter och kunskaper i och på ett annat modersmål än svenska. Att de har andra förkunskaper än elever med svenska som modersmål är kännetecknande för ämnet, och därför skapas inom ämnet förutsättningar för att kunna utveckla sitt andraspråk till så hög nivå som det är möjligt.

Därmed kan också utvecklingen mot aktiv tvåspråkighet stödjas.

Andraspråksundervisning och litteraturläsning

Skönlitteratur är ett viktigt kunskapsområde i ämnet och samtidigt ett medel för att förstå världen och sig själv. Litteraturen formulerar och förmedlar kunskaper och värderingar samt synliggör kulturella referensramar. Litteraturläsningen hjälper eleverna att formulera tankar och känslor som de känner igen, men som de har saknat ord för på det nya språket. De skall också få möjligheter att formulera nya tankar som väcks genom litteraturen.

För elever med ett annat modersmål och en annan kulturell bakgrund har litteraturläsningen på svenska flera olika dimensioner. Utöver själva läsoplevelsen ger litteraturen stöd för att förstå svensk eller västerländsk referensram och jämföra med den egna. Litteraturläsningen vidgar omvärldskunskaperna och utgör en grund för ord- och begreppsinsläring i meningsfulla sammanhang. Arbetet kring välvalda skönlitterära texter ger möjligheter till en allsidig övning i språket.

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video och bildstudium. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret eller efter en första del i undervisningen

Eleven skall

- på ett sätt som motsvarar elevens åldersmässiga mognad och förkunskaper kunna delta aktivt i samtal samt kunna muntligt berätta och redogöra så att innehållet blir begripligt för åhöraren,
- kunna skriva olika sorters texter i de sammanhang som behövs för arbetet,
- kunna med hjälp av samtal och intensiva textstudier läsa och förstå litteratur som motsvarar elevens åldersmässiga mognad och faktatexter som motsvarar elevens kunskapsmässiga mognad.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- kunna förstå och själv använda det svenska språket i tal och skrift i de olika situationer eleven ställs inför,
- aktivt och med tydligt uttal kunna delta i samtal och diskussioner, kunna sammanhängande muntligt återberätta något som eleven hört, läst, sett eller upplevt samt muntligt kunna redovisa ett arbete så att innehållet framgår och är begripligt,

- kunna läsa och tillgodogöra sig till åldern avpassad skönlitteratur och förstå faktatexter av den art som behövs i skolarbetet,
  - kunna ta del av, reflektera över och värdera innehåll och uttrycksmedel i bild och film,
  - kunna läsa, reflektera över och sätta in i ett sammanhang några skönlitterära verk och författarskap med betydelse för människors sätt att leva och tänka,
  - kunna skriva olika sorters texter så att innehållet framgår tydligt och med en sådan språkriktighet som syftet med skrivandet kräver, både vid skrivande för hand och med dator,
  - kunna uppfatta variationer, värdeladdningar och nyanser i det svenska språket.
-

Bedömning i ämnet svenska som andraspråk

Bedömningens inriktning

Bedömningen i svenska som andraspråk gäller elevens förmåga att använda svenska språket för olika syften i enlighet med sina egna behov och omgivningens krav. Bedömningen gäller således elevens förmåga att nyanserat och preciserat uttrycka egna åsikter, känslor, kunskaper och idéer med olika språkliga medel och med den variation som varje situation kräver, på egen hand och i samspel med andra människor vidga sin erfarenhet genom läsning både av skönlitteratur och andra texter samt upplevelser genom andra medier, medvetet reflektera över erfarenheter och uttrycksmedel.

Elevens medvetenhet om språkets betydelse som redskap för inläring, elevens skicklighet i att hantera språket i olika situationer samt elevens ökande formella säkerhet ger en inriktning för lärarens bedömning.

Vid bedömningen skall också beaktas elevens medvetenhet om hur olika kulturella normer och värderingar tar sig språkliga uttryck och hur eleven kan använda denna medvetenhet för att anpassa sitt språk efter sina intentioner och mottagarens förväntningar.

En aspekt i bedömningen är elevens insikt om hur språkinläring och språkutveckling sker samt förmåga att använda denna insikt i arbetet med den egna språkutvecklingen.

Kriterier för betyget Vål godkänd

Eleven uttrycker sig tydligt i tal och skrift i många olika sammanhang.

Eleven reflekterar över vad som påverkar den egna språkinläringen och granskar, bearbetar och vidareutvecklar sitt språk, individuellt och i samarbete med andra.

Eleven uttrycker på ett nyanserat språk åsikter och känslor samt argumenterar för egna åsikter och lyssnar på andra.

Eleven anpassar vid redovisning av ett arbete sitt språk efter mottagare och situation.

Eleven uttrycker i samtal med andra tankar och upplevelser som litteraturen ger, gör språkliga iakttagelser utifrån skönlitterära texter och använder dessa för utveckling av sitt eget språk.

Eleven följer i stort sett skriftspråkets normer när han eller hon själv väljer innehåll.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven skriver och talar i stort sett korrekt även vid icke självvalda uppgifter.

Eleven har insikt om sin egen språkutveckling och arbetar medvetet för att uppnå förstaspråksnivå.

Eleven har bredd i sin läsning, gör jämförelser och relaterar det lästa till egna tankar och erfarenheter samt visar ett personligt förhållningssätt till texterna.

Eleven inhämtar kunskap med hjälp av olika källor, granskar och värderar dem samt sammanställer sina resultat så att kunskapen blir tillgänglig för andra.

Eleven använder språket för att i skrift uttrycka ett krävande innehåll med mer komplicerade tankegångar och blir förstörd även om språket inte är helt korrekt.

Eleven är lyhörd för och reflekterar över stilistiska variationer och olika sätt att uttrycka sig i tal och skrift.

Skolverket 2007-06-12

Referenslista

Axelsson, M. (2001) *Listiga räven ur Cummins perspektiv*. I: Naclér, K (red) *Symposium 2000- ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma Förlag

Blob, M (2004) *Skolintroduktion för nyanlända flykting- och invandrarbarn. En översiktsstudie av arbetet i fyra storstadskommuner*. Integrationsverket
www.integrationsverket.se/upload/kampanj/RI2003/bilagor/blob.pdf

Cummins, J. (2001) *Andraspråksundervisning för skolframgång- en modell för utveckling av skolans språkpolicy*. I: Naclér, K (red): *Symposium 2000- ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma förlag

Haug, P (1998) *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Spånga tryckeri: Skolverket

Integrationsverket. (2006) *Mål för nyanländas introduktion*.
www.integrationsverket.se

Kursplan i *Svenska som andraspråk*. (2006)
www.skolverket.se

Kästen- Ebeling, G. (2005) *En sammanställning av introduktion i skolan för nyanlända barn*. Göteborgs stad: Introduktionsenheten för flyktingbarn.

Läraryrket (2001) *Lärarens handbok. Skollag, läroplaner, yrkesetiska principer*. Solna: Tryckindustri information

Modigh, F (2004) *Vid sidan av eller mitt i? – om undervisning för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan*. Myndigheten för skolutveckling.
www.skolutveckling.se/mangfald_likvardighet/nyanlanda/nationell_strategi/undervisning

Myndigheten för skolutveckling. (2007) *Nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar. Arbetsmaterial 070404*
www.skolutveckling.se/mangfald_likvardighet/nyanlanda/nationell_strategi/skolintroduktion

Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

